

PROČITAJ KNJIŽEVNA
REMEK-DJELA
NA BRZAKA I BEZ MUKE!

Miguel de
Cervantes

DŽEPNI KLASICI UKRATKO

Bistri vitez
Don Quijote
od Manche

OPUS GRADNA

MIGUEL DE CERVANTES

BISTRI VITEZ
DON QUIJOTE OD
MANCHE

Prepričala: Fedora Kraljić

OPUSGRADNA

Zagreb, 2017.

BIBLIOTEKA DŽEPNI KLASICI UKRATKO

Miguel de Cervantes

Bistri vitez Don Quijote od Manche

UREDNIK

Mladen Janković

Copyright © Opus Gradna j.d.o.o. 2017.

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ove knjige ne smije se koristiti bez dopuštenja vlasnika autorskih prava, osim u slučaju novinskih osvrti i stručne kritike.

ISBN 978-953-8124-04-4

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000957321.

*“Pričati duhovito i pisati oštroumno
znaju samo veliki duhovi.”*

Uvod

Dragi dokoni čitatelju! Ovo što čitaš sažetak je priče o hrabrom vitezu Don Quijoteu, lišen ponekih zgoda i nezgoda čestitog plemića iz Manche. No pronaći ćeš ovdje dovoljno pustolovina da se upoznaš s plemenitim djelima znamenitog viteza i njegova perjanika, vjernog pratitelja Sancha Panze.

POGLAVLJE “DON QUIJOTE POSTAJE VITEZ”
*u kojem se Don Quijote časno ovitežio i osedlao staro
kljuse*

U selu u Manchi živio je plemić koji je s takvom strašću i radoznalošću čitao viteške knjige da bi mu se u žaru čitanja i pamet pomutila i stvarnost pomiješala s čudnim pustolovinama opisanima u knjigama. Kad mu se pamet već toliko pomutila da je posve nalikovao na luđaka, ukaže mu se misao da i sam postane vitez, da ispravlja nepravde svjetske, osvećuje zla i stekne vječnu slavu. Stoga očisti pradjedovu opremu i načini šljem, a zatim stade razmišljati kakvo bi uzvišeno ime nadjenuo svome konju. Nakon mnogih imena što mu na pamet padoše, odluči nazvati ga Rocinante. I njegova je nova uloga zahtijevala novo uzvišeno ime te se nakon mnogo promišljanja prozvao Don Quijote. No svaki plemeniti vitez nosi i ime svoje kraljevine pa je i Don Quijote dometnuo svome imenu postojbinu i konačno se prozvao Don Quijote od Manche. Jedino što je nedostajalo da u potpunosti bude hrabri vitez, bila je djevojka u koju bi se hrabri vitez zaljubio. Bila je to djevojka iz jednog sela, odsada dama i otmjena princeza, Dulcinea od Tobosa.

Kada je dakle sve pripremio što je čestitome vitez u bilo nužno, zaključio da je vrijeme za prvi pohod i zajaše Rocinantea. Opremljen šljemom, štitom i kopljem krene prema prvoj pustolovini, kad se sjeti da još nije primljen u vitezove jer ga još nitko nije ovitežio te se tako neovitežen ne može služiti oružjem. Stoga nastavi put vođen mišlju kako će pronaći nekoga tko će ga učiniti pravim vitezom, kako bi se nesmetano mogao upustiti u junačke pothvate.

Jašući polako i razgovarajući sa sobom onako kako je čitao u viteškim knjigama, dojaše do krčme, gdje mu se ukaže prilika da se oviteži. Naime, dok je hrabri vitez stražario pred krčmom, mazgar se drznuo odbaciti njegovo odloženo oružje, što ga je stajalo nekoliko udaraca po glavi. Krčmar i dvije dame, vidjevši da im gost nije sasvim pri pameti, poslušашe njegovu zamolbu da bude ovitežen i, kako to zahtijeva viteški ceremonijal, maznu ga po vratu i ramenu uz obrednu molitvu, a jedna od dama opaše mu mač.

– Budite sretan vitez i neka vam je sretno u bojevima! – uzviknuli su po završetku svečanog čina, a Don Quijote uzjaše Rocinantea i zadovoljan se zaputi prema izvršavanju svoje plemenite dužnosti.

Prilika mu se ukaže već na putu iz krčme kada naiđe na dječaka privezana za hrast i seljaka koji ga mlati remenom. Seljak objasni kako ga kažnjava jer mu neprestano nestaju ovce koje dječak čuva i kako mu stoga ne želi isplatiti novac koji mu duguje već ga, eto, udara remenom. Razbjesni to čestitog viteza i on poviče:

– Huljo nepravična, raskomadat ću te ovim kopljem ako odmah ne odvežeš ovčara i isplatiš ga! Znaj da sam ja Don Quijote od Manche, vitez osvetnik, i sve da i umakneš i sakriješ se kao gušter pod kamenom, pronaći ću te i po zasluži kazniti.

Seljak vidje da je vitez ozbiljan u svojim namjerama i odveže dječaka, no potuži se kako nema novac sa sobom te predloži da ovčar pođe s njim njegovoj kući gdje će ga sasvim sigurno isplatiti. Zakune se po zakonu viteškog reda, što uvjeri Don Quijotea da mu je utjerao pamet

u glavu i strah u kosti te on povuče Rocinantea za uzde i odjuri, zadovoljan što je započeo sa svojim junačkim djelima. No čim je vitez odjahao, seljak ponovno zaveže dječaka i nastavi ga mlatiti.

POGLAVLJE “O VELIKOM POHODU VITEZA”
*u kojem vitez pronalazi pratitelja i junački napada
vjetrenjače*

Doznavši za ludilo koje je spopalo Don Quijotea, seoski župnik i brijač zaključiše kako su svemu krive viteške knjige koje je plemić čitao i kako bi od njih valjalo složiti jednu finu lomaču. Krenu oni s premetačinom knjižnice da izliječe Don Quijotea od viteške bolesti i bacaju kroz prozor štiva o skitnicima vitezovima, ali bacaju i zbirke poezije da se vitez od Manche ne bi prometnuo u kakvog pastira ili pjesnika. Kada se spustila noć, zapali gazdarica pobacane knjige, a župnik i brijač za svaki slučaj zazidaju knjižnicu. Don Quijoteu objasne kako je čarobnjak Frestón došao te noći jašući na zmiji i učinio da nestanu i knjižnica i knjige u oblaku dima.

– To je podli stvor čarobnjački, koji zna da ću jednog dana pobijediti viteza kojega on štiti, stoga me na svaka-kve načine pokušava omesti. Ali ne može se boriti protiv onoga kojega je nebo odredilo da junaštvima zatire nepravdu i obnovi stalež skitnika vitezova – reče Don Quijote i počеше se po tjemenu nepobjedivom viteškom rukom.

Kako svakog skitnika viteza u pustolovinama prati perjanik, Don Quijote zaključí kako bi valjalo da i on pronađe nekoga te mu na um padne susjed, čestit čovjek ali siromah. Vitez predloži da mu bude konjušar i krene s njim na put te možda postane i namjesnik kakvog otoka. Sancho Panza, kako se seljanin zvao, potaknut obećanjima skitnika viteza pristane te se zajedno sa svojim novim

gospodarom pod okriljem noći otisne iz sela. Jašući na magarcu, Sancho Panza zamišljao se namjesnikom, a zatim – tko zna, možda i kraljem kakve kraljevine koju njegov gospodar stekne. U taj čas, a bilo je već jutro svanulo, u polju ugledaju vjetrenjače te Don Quijote upozori svog perjanika na neugodne gorostase.

– Vidiš li one gorostase s dugačkim rukama, svima ću im glave poskidati, u časnom boju vještog viteza.

– Kakvi gorostasi? – zapita Sancho u čudu.

– Oni ravno ispred nas, koji mašu tim ručetinama i izazivaju – reče Don Quijote, a Sancho Panza pokuša uvjeriti gospodara da su to vjetrenjače i da su njihove ruke zapravo krila koja okreće vjetar, ne bi li ga odvratio od nauma da se upusti u boj.

– Ako te strah ovih mrcina gorostasnih i nisi vješt u borbi, makni se s puta – reče Don Quijote, preporučí se Dulcineji i pojuri na vjetrenjaču.

Udari je kopljem u krilo, ali vjetar okrene krilo takvom snagom da je ono razmrskalo koplje i podignulo i njega i konja te ih odbacilo u polje. Sancho Panza brže-bolje dojuri do gospodara i pomogne mu da ustane. Don Quijote to učini bez ikakve pritužbe na bolove, kako i dolikuje skitnicima vitezovima, još se jedanput osvrnuvši na gorostase koje je čarobnjak Frestón pretvorio u vjetrenjače. No protiv njegova mača neće mu pomoći nikakve čarolije, pomisli i ponovno uzjaše Rocinantea.

Bilo mu je potrebno novo koplje, a sjetio se jednog španjolskog viteza iz viteških knjiga kojemu se slomio mač pa je otrgnuo granu hrasta i učinio njome takva junaštva da je Don Quijote namjeravao od prvog hrasta na koji

naiđu načiniti koplje. Jašući dalje, Sancho Panza se dosjeti da je vrijeme jelu te zamoli viteza za dopuštenje da izvadi hranu iz bisaga. Ne zaustavljajući se, jahao je za svojim gospodarom jedući slasno i potežući vino iz mješine.

POGLAVLJE “NEIZVJESTAN BOJ S KONJUŠAROM”

u kojem je Don Quijote ostao bez polovice uha, a pripovijest se zamalo prekinula

Nakon noći pod drvećem, koju je Don Quijote proveo razmišljajući o Dulcineji, kako su to činili i vitezovi u knjigama, a Sancho Panza ju je punog trbuha prespavao, nastave put do novih zgoda i prigoda. Sljedeća se ukazala nedugo zatim, kada su se na putu pojavila dva fratra i kočija, a za njom i konjanici. Kako su fratri bili odjeveni u crno, Don Quijote pomisli da su to nesumnjivo čarobnjaci koji su oteli kakvu princezu i sada je voze u kočiji.

– Oj, vi neljudi, zaustavite kočiju i pustite uzvišenu princezu koju prisilno vozite ovuda! Ako nećete, znajte da ćete istog trena poginuti – izvršavajući svoju plemenitu vitešku dužnost, vitez od Manche stade nasred puta i uperi koplje na jednoga od dvojice fratara.

Vidjevši što se sprema, prvi se fratar baci na zemlju, dok drugi odjuri na mazgi niz polje. Sancho Panza krene svlačiti fratra jer prema zakonu viteškog reda treba pokupiti plijen koji je njegov gospodar stekao u boju, na što konjanici navale na njega i iščupaju mu bradu. Za to vrijeme Don Quijote se predstavljao iznenađenim gospođama u kočiji dok ga jedan od konjušara, koji bijaše Viskajac, nije zaskočio.

– Preporučam se vama, Dulcinejo neprispodobiva, čiji sam sužanj za vječna vremena – zazove Don Quijote svoju vladaricu, zgrabi mač i udari na konjušara, no ovdje se pripovijest prekida jer kroničar junačkih djela glavnoga lika zastaje i ne kazuje gdje se nalazi nastavak ove zgode.

Srećom, pripovjedač je pronašao nastavak sasvim slučajno, kupivši ispisane bilježnice koje je jedan dječak nudio trgovcu svilom. Shvativši na kakvo je vrijedno štivo našao, pripovjedač brzo pronađe prevoditelja – jer je pripovijest na arapskome pisana bila – i otkrije naslov djela, *Pripovijest Don Quijotea od Manche, napisao Cide Hamete Benengeli, povjesničar arapski*. U bilježnici su se nalazili i crteži Don Quijotea i Sancha Panze, a bio je prikazan i Rocinante, dugačko i mršavo kljuse kao i magarac vitezova perjanika. Nastavak zgrade s konjušarom, prema prijevodu arapskog izvornika, ide ovako:

Kad obojica digoše uvis mačeve, Viskajac udari Don Quijotea po lijevoj strani takvom silinom da mu odvali polovicu uha i komad šljema. Kad je Don Quijote vidio što se događa, razgnjevi se taj plemeniti vitez i udari Viskajca po glavi tako da mu je krv potekla na sve otvore, a on se strovalio s mazge. Uperivši mu mač među oči, vitez od Manche zatraži da se preda ili će mu odrubiti glavu. Tada gospođe izađu iz kočije i zamole milost za svoga konjušara koji bi zlo i naopako prošao da nisu zatražile dobrotu Don Quijoteovu koju im je on, plemenit kakav je bio, istoga časa i pokazao. Pustio je konjušara, no uz uvjet da se u selu javi gospođi Dulcineji, a ona neka onda čini s njim što god želi. Sancha Panzu konjušari su dobrano ispremlatili, ali kad je vidio da je njegov gospodar pobijedio u dvoboju, razveseli se Sancho i otrči do njega zatraživši da mu preda otok koji je u okršaju osvojio.

– Gospodaru, možete me učiniti namjesnikom otoka koji ste ovom pustolovinom stekli. Vladat ću njime onako kako se vlada otocima, koliko god velik bio.

– Sancho, perjaniku pratitelju, ova pustolovina nije bila pustolovina s otokom, već događaj na raskrižju. U ovakvim se pustolovinama stječe samo to da ostaneš bez polovice uha ili komada glave. No ne brini se, nastavljamo put i bit će još prilika, ne samo da postaneš namjesnik nego i nešto veće.

Sancho zahvali gospodaru, zajaše magarca i krene za Don Quijoteom, koji je potjerao Rocinantea prema obližnjoj šumi, prema kozarskim kolibama u kojima su namjeravali prenoćiti.

POGLAVLJE “KOZARI I POGREB”

u kojem Don Quijote zajedno s kozarima odlazi na nesvakidašnji pogreb

Došavši do koliba, Sancho Panza najprije se pobrine za svoga magarca i Rocinantea, a zatim se zaleti do kotlića koji je na ognju širio mirise kuhanog mesa. Kozari rasprostru stol i pozovu goste na objed, što Sancho zadovoljno dočeka i dalje stojeći na nogama. Don Quijote mu predloži neka sjedne pokraj njega i jede s njegova tanjura, kako bi perjanik vidio da oni koji mu služe brzo postižu štovanje i jednakost s gospodarom. No Sancho Panza odgovori kako, unatoč časti koju mu je gospodar iskazao, on radije jede u kakvom zakutku gdje može kihati, kašljati i žvakati kako ga je volja te će stoga ostati na nogama. Štoviše, odreći će se te časti do kraja svijeta.

– Bog uzvisi onoga tko sebe ponizi – reče Don Quijote i povuče ga za ruku na pod.

Nakon večere Don Quijote započne pripovijest o sretnim stoljećima i sretnim vremenima, kada riječi *tvoje* i *moje* nisu postojale jer se sve dijelilo. U tom sretnom razdoblju sve je bilo zajedničko; pčele su med dijelile s putnicima namjericima, hrast je nudio svoje ukusne plodove i među ljudima postojalo je samo prijateljstvo. U to su doba djevice bez straha šetale poljanama jer nije bilo požude koja bi ih oskrvnula. No sada, u ovo doba koje više nije ni nevino ni blagonaklono, kada nijedna ne može sigurno šetati i kada zloba svjetska sve više raste, osnovan je red skitnika vitezova. Red koji brani djevice i pomaže nemoćnima, a svi koji žive po prirodnom zakonu pristaju uz takav red.

Kozari su slušali zadivljeni i nakon što im je Don Quijote zahvalio na večeri koju su podijelili s njim i, ne znajući da čine po napatku kozmičkog zakona i moralnog reda, jedan je guslač u njegovu čast izveo pjesmu. Tada stigne drugi momak i ispriča što se događa u selu.

Toga je jutro u selu umro poznati pastir Grisóstomo, a ljudi govore da je umro od ljubavi za djevojkom Marcelom. U oporuci je odredio da ga zakopaju u polju podno stijene kod hrasta, jer tamo je prvi put vidio Marcelu. No iako su se svećenici pobunili zato što se to protivi vjerskim pravilima i djeluje poganski, Grisóstomov prijatelj kaže kako ga treba sahraniti ondje gdje je sam odredio. To je uzvrpoljilo selo koje se sutra priprema svjedočiti tom neobičnom događaju.

U zoru su kozari probudili Don Quijotea i zajedno s njim i njegovim perjanikom krenuli na pokop Grisóstomov. Na jednom raskrižju pride im šest pastira, svi odjeveni u crne kožuhe s vijencima od čempresa na glavi, koji su se također uputili na slavni pogreb, pa krenu onamo zajedno. Dok su jahali prema selu, upita Don Quijotea jedan od konjanika zašto je tako naoružan.

– Lagodan je život za dvoranine, a oružje je za skitnike vitezove – objasni Don Quijote konjanicima, koji su ga pažljivo promatrali, pokušavajući odgonetnuti koje je vrste njegova ludost.

Stoga ga zapitaju što su to skitnici vitezovi, a vitez od Manche objasni im kako povijest skitnika seže sve do razdoblja kralja Arthura, čija su junačka djela učinila da se nakon smrti prometnuo u gavrana. Zbog toga danas nijedan Englez ne ubija nijednoga gavrana i zbog toga je osnovan čuveni red vitezova Okruglog stola.

– Od tada do danas taj se viteški red proširio po cijelom svijetu, a jedan od njegovih članova sam i ja, skitnik vitez, spreman uletjeti u najopasniju priliku kako bih pomogao slabima i potlačenima – tako objasni Don Quijote svoju ulogu, a zatečeni se konjanici uvjeriše da je riječ o zadivljujućoj ludosti te joj se uto stanu diviti kao i svi koji je susretnu.

Jedan od konjanika, onaj zaigrane naravi, poželi se malo našaliti s vitezom te prihvati njegovu pripovijest i pohvali strogi zavjet na koji se Don Quijote obvezao sebi i svijetu. Vitez skitnik s time se složi i istakne kako je to zvanje koje pruža mnoge nezgode i opasne prigode, ali da je u svemu tome uz njega Dulcinea, kojoj se u takvim trenucima preporučuje. To se sugovorniku vitezovu učini pogrešnim i on se pobuni jer bi se, po njegovu sudu, u takvim nezgodama i opasnim prigodama trebalo prije svega preporučivati Bogu. Don Quijote mu spomene brojne primjere iz viteških pripovijesti u kojima skitnici vitezovi u boju pomišljaju na svoje dame, a zatim mu ispriča i o svojoj Dulcineji od Tobosa, princezi, nadljudskoj krasotici, rajskoj zlatokosoj kraljici. Nakon ovih razgovora i kozari pomisle kako je Don Quijote šenuo pameću, samo je još Sancho Panza vjerovao svome gospodaru, iako mu je sumnjiv bio onaj dio s Dulcinejom, jer ni jednu takvu princezu nije upoznao iako je živio nedaleko od Tobosa.

Kada je Grisóstomo pokopan, pozovu konjanici Don Quijotea da im se pridruži na putu u Seville, no ovaj odlučno odbije. Njega su još čekali susreti s razbojnicima i lopovima koji se smucaju uokolo i koje je valjalo naučiti pameti te se vitez od Manche pozdravi sa suputnicima i nastavi svojim putom.

POGLAVLJE “LOPTANJE SA SANCHOM”

u kojem se vitez i njegov perjanik neslavno provedu u krčmi

Sudbina, koja se upliće i skreće i same vitezove skitnike s njihovih putanja, namjeri Don Quijotea i Sancha do krčme. Neobična vitezova pojava pobudi radoznalost sluškinje iz Asturije koja je ondje služila uz krčmara i krčmaricu te ona zapita Sancha kako mu se gospodar zove.

– Don Quijote od Manche, najhrabriji i najplemeniti-ji vitez pustolov kojega će vaše oči ikada vidjeti – odgovori perjanik.

– A što je to vitez pustolov? – upita sluškinja.

– Pobogu, jesi li ti jučer rođena – uzruja se Sancho. – To je stvor koji hoda uokolo kako bi ispravio nepravde, ponekad biva izmračen i ostane bez polovice uha, ali koji će kad-tad imati pod sobom kakvu kraljevinu.

Slušaju krčmarica i sluškinja i ne znaju što bi mislile o svemu te u čuđenju odu s tavana gdje su smjestile neobične goste i gdje je Don Quijote već ležao na postelji. No taj je razgovor što se o njemu vodio pozorno saslušao i potaknut riječima svojeg perjanika i tišinom koja u vitezovima skitnicima uvijek pobuđuje misli o zgodama koje su zabilježene u viteškim knjigama, stade on zamišljati da se nalazi u kakvom dvorcu.

Kada je došlo vrijeme da se vitez i perjanik zapute dalje prema novim zgodama, zatraži krčmar da namire što duguju za hranu i postelju. Tada Don Quijote shvati da je u zabludi i da se zapravo nalazi u krčmi, a krčmar doda kako je riječ o čestitoj krčmi.

– Kada je tako da smo mi cijelo vrijeme u krčmi a ne u dvorcu, onda se ja moram pozvati na pravilnik skitnika vitezova koji kaže, a znam ga vrlo podrobno, da vitezovi nikada ne plaćaju u krčmi u koju navrate. To im je naknada za teške muke koje podnose čineći junačke pothvate u kojima su izloženi najljućim nevoljama zemaljskim.

Tako reče i obode Rocinantea, ne okrećući se za svojim perjanikom, do kojega dotrči krčmar, već pomalo razljućen, i zatraži da on podmiri dugove. No Sancho objasni kako za konjušara skitnika viteza vrijedi isto pravilo koje vrijedi i za gospodara te kako on to po zakonu viteškoga reda ne može učiniti. Pobjesni sada krčmar sasvim i dozove suknares koji se zatekoše u krčmi i oni, šaljivdžije kakvi su bili, uhvate Sancha te ga polože na pokrivač. Stanu ga odbacivati uvis kao kakvu kuglu, a Sancho se uzviče toliko da je njegovo zapomaganje čuo i Don Quijote, koji je već bio odmaknuo. Kako je nečasno da vitez ostavi perjanika u nevolji, uputi se Don Quijote natrag i stade suknarima dobacivati razne pogrde i psovke. No suknares unatoč svim pogrđama i jadikovkama Sanchovim ne prestanu s loptanjem dok se ne umore od sveg tog bacanja i hvatanja te ga posade na magarca. Služkinja iz Asturije donese mu vina, a Sancho, potegnuvši nekoliko poštenih gutljaja, umah zaboravi na nemilu zgodu te odjaše za svojim gospodarom.

POGLAVLJE “VITEZ TUŽNOG LIKA”

u kojem su Don Quijote i Sancho naišli na neobične spodobe

Jašu Don Quijote i Sancho kroz mračnu noć, perjaniku sve kruli želudac i osvrće se ne bi li kakvu krčmu u daljini ugledao, kad im ususret krene mnoštvo svjetala te se čini kao da se zvjezdano nebo približava. Obojica trgnu uzde i zaustave se, čekajući trenutak kada će moći razabrati što se to pomiče u noći. No što se svjetla više približavaju, to se većima čine, i Sancho se uspaniči i zadržće kao list na vjetru.

– Život skitnika vitezova izvrgnut je opasnostima, a ovo će, prijatelju Sancho, biti jedna od najopasnijih pustolovina – primijeti Don Quijote i obeća kako neće dopustiti ni da mu dlaka padne s glave.

No to ne umiri prestrašenog vitezova perjanika već on sveudilj treperi i pita se kako će izići na kraj sa svjetlećim sablastima koje se i dalje približavaju. Pomaknu se oni s puta i promatraju spodobe, kad opaze kako su sve odjevene u duge crne košulje, sa zapaljenim bakljama i nosiljkom, a pomalo već i čuju kako među sobom nešto tiho mumljaju. Sancho se od straha skamenio kao oštriga, ali njegov je gospodar prepoznao tu epizodu iz viteških knjiga i shvatio o čemu je riječ.

– Na onoj nosiljci leži teško ranjen, ili možda mrtav, vitez, a na nama je da osvetimo taj zločin – objasni on Sanchu i junačkog držanja stane na sredinu puta.

Kada su se utvare sasvim približile, Don Quijote im zapovjedi neka stanu i neka kažu kamo putuju i što

prenose na nosiljci. No jedan od onih u košuljama odvrati kako im se žuri i ne odgovori na pitanja, što razljuti Don Quijotea te on zgrabi njegovu mazgu za uzde. Preplašena se mazga propne i zbací svog jahača, zbog čega se jedna od crnih košulja pobuni, a to još više razjari viteza od Manche te on obori još jednoga na zemlju. Vidjevši što se zbiva, ostali se razbježaše s bakljama po polju, a one što ostadoše Don Quijote sve propisno izmlati.

– A sada, ako vam je do toga da ostanete čitavi, recite mi tko ste i kamo ste se uputili – zatraži Don Quijote, a usko mu se lice još više suzilo u svojoj ozbiljnosti.

– Zlo i naopako, gospodaru – protisne jedan od ranjenih – svećenici smo i putujemo u Segoviju da tamo pokopamo kosti viteza koje prenosimo na nosiljci. Nesretni je vitez umro od groznice, a nesreća je i nas snašla kada smo na vas naišli.

– Naišli ste na viteza iz Manche, čija je plemenita dužnost ispravljati nepravde i osvećivati zlodjela. U ovom slučaju, moja dužnost da osvetim vitezovu smrt nije potrebna, a vama savjetujem da po svijetu ubuduće ne hodite kao sablasti s drugog svijeta.

Zbunjeni i polomljeni svećenici podigoše se sa zemlje i bez riječi krenuše dalje, a Sancho Panza, ponosan na još jedan uspjeh svojega gospodara, primijeti kako Don Quijote na svjetlu baklje izgleda gore nego ikada. Don Quijote mu objasni kako je to zato što se onome tko piše pripovijest njegovih junačkih djela učinilo zgodnim prozvati ga *Vitezom Tužnog Lika* i kako će se on odsada nadalje tako i zvati te će prvom prilikom na svoj štit naslikati tužnu spodobu.

POGLAVLJE “ČASTAN BOJ ZA NEČASNE”
*u kojem Don Quijote hrabro oslobađa povorku
zarobljenika*

Jašu tako Vitez Tužnog Lika i Sancho Panza, kada ugledaju neobičnu povorku kako im dolazi ususret. Dvanaest ljudi hoda okovano i nanizano na željezni lanac, a uz njih idu dva konjanika s puškama i dva pješaka s mačevima.

– To su zasigurno galijoti – primijeti Sancho – koji su osuđeni za svoja zlodjela.

– Oni dakle ne hodaju u okovima svojevrijedno... – zamišljeno će Don Quijote.

– Tako je – potvrdi Sancho.

– Kad je tako, onda je ovo prigoda koja traži da se u nju uplete ruka iz reda skitnika vitezova, koja osvećuje nepravde, ispravlja krivde i pomaže bespomoćnima – reče vitez i zaustavi povorku.

Zatraži Don Quijote da mu kažu koji je uzrok ovoj njihovoj okovanosti, a jedan mu od stražara objasni kako su to kraljevi robovi koji idu na galije, osuđeni za svoje lopovštine, i kako se tu više nema što reći niti što pitati. Nezadovoljan takvim odgovorom, Don Quijote stane sam ispitivati zarobljenike te mu jedan odgovori kako je osuđen zato što je zaljubljen.

– Samo zbog toga? Ako je tako, onda i mene istog časa vodite na galiju! – uzvikne vitez.

No tada mu galijot objasni o kakvoj je zaljubljenosti riječ i ispriča mu kako se zaljubio u košaru punu rublja koju mu je oteo sud kada ju je zagrlio te mu je još dosudio

više udaraca po leđima i odlazak na galiju. Poslušša Don Quijote još nekoliko kletih sudbina i zaključí kako okovane kažnjavaju za njihovu krivnju, ali kako to njima nije nikako po volji, već pod prisilom odlaze onamo kamo ih vode.

– Kako je ovo prilika da ispunim dužnost svog poslanja sa samog neba koje me odredilo kao predstavnika reda skitnika vitezova da pomažem onima u nevolji, molim vas da pustite zarobljenike jer ćete u protivnom upoznati snagu mog koplja – upozori Don Quijote.

Stražari na to samo frknu i krenu dalje te Don Quijoteu ne preostane ništa drugo nego da jednog pješaka obori kopljem na zemlju. Navale konjanici na viteza, a galijoti to prepoznaju kao priliku za bijeg i stanu razbijati okove, u čemu im i Sancho pomogne. Oslobodivši se lanaca, jedan od robijaša otme pušku konjaniku i opali pa se stražari razbježaše prema obližnjoj planini. Sancho se zabrine zbog takvog razvoja događaja jer se sjeti da će odbjegli stražari zasigurno prijaviti tu nezgodu Svetome bratstvu, koje će krenuti u potjeru za robijašima, ali i za njim i njegovim gospodarom. Stoga on predloži Don Quijoteu neka se što prije upute prema planini gdje bi se mogli sakriti, ali vitez je imao nešto drugo na umu.

– Sada kada ste oslobođeni, red je da zahvalite svom dobročinitelju kao sav čestiti svijet. To ćete učiniti tako da se svi zajedno uputite u Toboso i pozdravite gospođu Dulcineju, kojoj ćete potanko ispričati što se dogodilo ovdje i kako vas je Vitez Tužnog Lika izbavio i podario vam slobodu.

– To što tražite, osloboditelju naš, ne možemo nikako učiniti jer se moramo razići i íći dalje svatko za sebe

kako bismo umaknuli Svetome bratstvu, koje će uskoro krenuti u potragu – odgovori na vitezovu molbu jedan od oslobođenih galijota, koji je već posumnjao kako Don Quijote nije sasvim pri pameti. – No možemo se moliti za gospodu Dulcineju dok smo u bijegu, i to možemo činiti u svakoj prilici.

Razljućen tim neposluhom i nezahvalnošću, Don Quijote zaprijeti robijašima, koji ga, ne želeći više gubiti vrijeme s pomućenim vitezom, stanu gađati kamenjem. Sancho sakriven iza magarca gleda što mu je snašlo gospodara koji se pokušava zaštititi štitom, a uskoro se zajedno s Rocinanteom nađe na tlu pod hrpom kamenja.

Kada su ih robijaši napokon prestali gađati i uputili se svojim putem, magarac je još neko vrijeme trzao ušima očekujući kišu udaraca, Rocinante se uspravio, Sancho se sa strepnjom prisjetio Svetog bratstva, a Don Quijote se žestoko ljutio što su tako postupili oni kojima je takvo dobro učinio.

POGLAVLJE “NESVAKIDAŠNJA PUSTOLOVINA U SIERRA MORENI”

u kojem Sancho ostaje bez magarca, a Don Quijote sastavlja pismo za Dulcineju

Nakon izvjesnog vremena Don Quijote i vjerni perjanik dojahaše u Sierra Morenu gdje su namjeravali prenoćiti, a Sancho pomisli i kako bi ovdje bilo zgodno štogod prigristi. Smjestiše se oni između dviju stijena gdje su izmoreni lutanjima i čestitim djelima ubrzo zaspali, no zla je sudbina htjela da baš tada naiđe jedan od razbojnika kojega je Don Quijote izbavio iz okova. Odbjegli galijot uoči pozaspale i, nezahvalan onako kako razbojnik može biti, ukrade Sanchu magarca.

Budi se Sancho Panza s danom koji sviće, kad shvati da nema magarca. Uhvati se perjanik za glavu i rasplače kao tužna lisica kojoj je utekla kokoš, što naposljetku probudi i Don Quijotea. Kako bi ga utješio, plemeniti mu vitez obeća čak tri magarca, istodobno uviđajući kako je to zgodna prilika za novu pustolovinu. Na ovakvim su planinama skitnici vitezovi iz knjiga poduzimali svakojake pothvate te će i oni, ako budu dovoljno lukavi, ubrzo upasti u kakvu neobičnu zgodu. Krenu oni dalje, Don Quijote na leđima Rocinantea, a Sancho pješice, natrpan bisagama koje je dotad nosio njegov magarac, kad vitez uoči svežanj.

– Pogledaj što je unutra – zapovjedi on Sanchu, a ovaj radoznalo odmota svežanj i pronade košulje, ukrašenu bilježnicu i rupčić sa zlatnicima.

Don Quijote zlatnike prepusti Sanchu, koji mu izljubi ruke, i uzme bilježnicu te pronade pjesmu koju istog časa

shvati jer svi su skitnici vitezovi bili i veliki pjesnici. Uz pjesmu, pronade Don Quijote i pismo koje pročita naglas i zaključi kako ga je napisao neki prevareni zaručnik. Lista vitez dalje bilježnicu i nailazi na pjesme koje mahom o nesretnoj ljubavi govore, a čeprka i Sancho dalje po svežnju, ali ne nalazi ništa. Sve su te ljubavničke bilješke pobudile znatiželju Don Quijoteovu i on zaključi kako valja pronaći tog nesretnog čovjeka.

Idu oni tako planinom, Sancho i dalje pješice tegleći bisage, kad naiđu na mrtvu mazgu i pastira. Postariji im pastir ispriča kako je na toj mazgi prije nekog vremena onamo stigao mladić, sa svežnjem što ga nađoše Don Quijote i Sancho. Krenuo je tada u planinu i nedugo potom nađoše ga kako prosjački živi u jednoj duplji, pomalo pošandrcao te čas ljubazno moli pastire neka mu daju što god za jelo, čas ih napada i mlati šakama. Začudi se Don Quijote toj pripovijesti i još više poželi pronaći nesretnika, što mu naklonjena sudba pruži istog trena i on ugleda odrpanca kako im se približava. Ispriča im mladić o svojoj nesretnoj ljubavi, o djevojci koju mu je preteo prijatelj – o čemu će još biti riječi u jednom od poglavlja koje će uslijediti – a zatim, u skladu sa svojim ludilom, napadne Don Quijotea tako da se vitez izvali na leđa. Ljut što tako postupa s njegovim gospodarom, navali Sancho na njega, no ubrzo se nađe na podu natučenih rebara. Pastir im priskoči u nevolji, ali i on se jednako provede. Namlativši svu trojicu, ludi je zaljubljenik, koji se Cardenio zvaše, ponovno nestao u planini.

Pozdrave se Don Quijote i njegov perjanik s pastirom i krenu dalje te razgovaraju o zakonima viteškim i djelima

junačkim. Naposljetku iznese Don Quijote svoj naum i govori ovako:

– Učinit ću se luđakom, prijatelju Sancho, izabirući one najvažnije ludosti slavnih junaka, nesretnih zaljubljenika. Prava je dovitljivost pomahnitati bez razloga i pokazati što je vitez skitnik sve u stanju činiti i govoriti zbog odabranice.

Sancho sluša i ne shvaća što mu je sada spopalo gospodara i koja je njegova uloga u tome.

– Ti ćeš, Sancho prijatelju, otići s pismom koje ću napisati Dulcineji od Tobosa, a kada se vratiš s odgovorom, moja će ludost ili završiti, ako odgovor bude u skladu s mojom vjernosti, ili ću istinski poludjeti. No tako lud neću ni osjećati ludost.

Izvadi Don Quijote bilježnicu i napiše pismo, a zatim ga pročita Sanchu:

PISMO DULCINEJI ŠTO GA PIŠE DON QUIJOTE OD MANCHE

Uzvišena gospodo!

Pozdrave ti šalje ranjeni vitez. Po Sanchu, perjaniku svojem, poručuje ti u kakvom je jadnom stanju... Ako mi želiš priskočiti u pomoć, znaj da ću se samo tako oduprijeti nevolji. Ako mi, božanstvena nehajnice, ne želiš priskočiti u pomoć, znaj da ću udovoljiti tvojoj okrutnosti i skončati svoj život.

Tvoj Vitez Tužnog Lika

Sluša to Sancho i klikće od ganuća:

– Gospodaru, to je nešto najuzvišeniije što sam čuo u svom životu! A potpis *Vitez Tužnog Lika* ovdje se tako zgodno uklapa da ću morati zaplakati.

S druge strane pisma napiše Don Quijote, kako je i obećao Sanchu, magareću mjenicu:

Na primitak ove mjenice predajte mojem perjaniku tri magarca. Ovim je namirom to namireno, a ova je magareća mjenica izdana u Sierra Moreni.

Zahvalio je Sancho gospodaru na mjenici i konju kojega mu je posudio za ovaj pothvat te podigao svoju trbušinu na Rocinantea i polako se uputio prema Tobosu. Budući da se zabrinuo da se neće znati vratiti, domišljati mu je vitez savjetovao neka uz put kojim jaše baca grančice žutilovke te će mu one pokazati put natrag. Ostavši sam, Don Quijote je stao uzdisati i pisati stihove te promišljati kojega bi viteza bilo najbolje oponašati u njegovu ludilu.

POGLAVLJE “OSVETA ZA PRINCEZU”

u kojem župnik i brijač kuju lukavi plan i odlaze u planinu

Na putu za Toboso zaustavi se Sancho pokraj krčme, ali ne ulazi, iako ga silno vuče da napuni praznu mješinu. Prisjeća se nemilih događaja koje je ondje doživio s gospodarom i sve mu je nezgodno približiti se krčmi, kad iziđu župnik i brijač koji poznavahu perjanikova gospodara te prepoznaše i njegova konja. Poželješe čuti što je s Don Quijoteom, ali Sancho samo odgovori kako se bavi nekim izuzetno važnim poslom. No lukavi brijač spomene kako Sancho jaše njegova konja te bi tkogod mogao pomisliti da ga je perjanik ubio i orobio. Čuje to Sancho i brže-bolje ispriča kako Don Quijote u planini izvršava pokoru, kako on nosi pismo Dulcineji i koje su im se pustolovine dogodile. Slušaju župnik i brijač, već upoznati s vitezovom posrnulom pameću, no svejedno se čudeći ludosti njegovih pothvata. Požele pročitati pismo što ga Sancho nosi, a tada nesretni konjušar primijeti da nema bilježnicu i počupa si polovicu brade.

– Jao, jao mene nesretnika, izgubio sam bilježnicu! Unutra je bilo i pismo i mjenica za tri magarca! – jadikuje Sancho, a župnik i brijač rekoše da bi oni mogli napisati pismo, samo neka im ga perjanik vitezov ponovi.

– *Uzvikana gospodo!* – započne Sancho, a brijač napomene kako je to vjerojatno *uzvišena* gospođa.

Ponovi im Sancho sadržaj pisma nekoliko puta, a njih se dvojica dosjete kako bi viteza mogli osloboditi nepotrebne pokore.

– Ti ćeš se prurušiti u konjušara – govori župnik brijaču – a ja u gospođicu putnicu koja je u nevolji. Gospođica će ga zamoliti neka pođe s njom da osveti počinjenu joj nepravdu, što on kao vitez junački neće odbiti, a zatim će ga dovesti u njegovo selo gdje će se možda pronaći kakav lijek za ludilo što ga je spopalo.

Brijaču se ta župnikova zamisao učini samom providnošću Božjom i on odmah pristane, a zatim se obojica pruruše. Župnik odjene krčmaričinu haljinu, baršunom ukrašenu, i stavi damski šešir na glavu, a brijač načini bradu do pojasa od volovskog repa te tako obojica sjednu na mazge. Pozdrave se s krčmaricom, koja im obeća da će se, iako je grešnica, pomoliti za ovaj njihov plemeniti naum.

Put do planine pronašli su bez muke, uočivši grančice žutilovke koje je Sancho Panza pobacao. Župnik i brijač ostadoše u hladu uz potok, a Sancho se uputi pronaći viteza.

Dok su brijač i župnik tako počivali pod stablom i slušali žuborenje potoka, iznenada opaze krasoticu zlatne kose, divnu Doroteu. Ispriča im ona kako ju je nesretna ljubav dovela onamo – o čemu će još biti riječi u jednom od poglavlja koje će uslijediti – kako luta planinom otkad je okusila izdaju i nevjeru, a tada joj dvojica prurušenih iznesu razlog zbog kojega su oni pristigli na planinu i izlože joj svoj plan. Dorotea zaključki kako bi se ona mnogo bolje mogla prurušiti u gospođicu u nevolji i predstaviti se kao princeza Micomicona kojoj je zlobni gorostas nanio nepravdu te je potegnula ovamo iz kraljevine Micomicón da hrabrog viteza zamoli za milost.

Stigne povorka, kojoj se i Cardenio pridružio u neko doba, za Sanchom do Don Quijotea, a princeza Micomicona istoga se časa baci na koljena.

– Ne ustajem, hrabri viteže, sve dok mi ne iskažete milost i obećate osvetu nepravde, što će jedino utješiti najtužniju od svih princeza igdje ikada.

– Učinit ću onako kako sam se zavjetovao staležu skitnika vitezova, ako vaša krasota ustane, i obećat ću vam milost koju tražite – odgovori Don Quijote.

– U tom slučaju pođimo odmah kako bismo se osvetili nevjernom kukolju koji mi je preoteo kraljevinu i junački me slijedite onamo kamo vas vodim.

Uzjaše Don Quijote starog Rocinantea i svi se zajedno uputiše za Doroteom, Sancho Panza i dalje pješice bez magarca.

POGLAVLJE “NA PUTU ZA MICOMICÓN”

u kojem Don Quijote vodi čestite razgovore sa svojim perjanikom

Dok su tako slijedili princezu Micomiconu do kraljevine Micomicón, poželi Don Quijote čuti što je Dulcinea radila kada ju je Sancho pronašao, što je odgovorila na njegovo pismo i kako je izgledala dok ga je čitala. Prizna Sancho kako nije ponio bilježnicu sa sobom, ali reče da je pismo zapamtio te ga je kazivao nekom crkvenjaku koji ga je zabilježio, a Dulcineju je zatekao kako u dvorištu prosijava pšenicu.

– To se zrnje pšenično u biser pretvaralo kada ga je ona dotaknula, nije li? – Don Quijote će čeznutljiva pogleda uperena u daljinu.

– Ne znam, gospodaru, nisam vidio biserje, a pšenica je bila žućkasta – odgovori Sancho.

– Da, žućkasta..., ali kruh iz njezinih ruku bit će bijel kao bijela vrana kakva je i sama neprispodobiva gospa. A što te pitala o meni? Što si joj ti odgovorio? Kazuj, kazuj, Sancho i ne zaboravi ni najmanji detalj!

– Ništa me nije pitala, a pismo je rastrgala na komadiće. Rekla je da ne zna ni čitati ni pisati i da nikome ne želi dati da pročita pismo te da će joj sasvim dovoljno biti ono što sam joj ja kazao. A kazao sam joj da njoj služite i neobičnu pokoru zbog nje činite. Pozdravila vas je i poručila neka se okanite ludorija i neka se što prije uputite u Toboso jer vas silno želi vidjeti.

– Sve je to lijepo što govoriš, Sancho, no jedna stvar me čudi. Kako si ti do Tobosa i natrag stigao u tri dana, a

put je to za koji treba prevaliti više od trideset milja. Stoga ja sudim da se tebi u putanju upleo onaj čarobnjak koji je moj prijatelj, jer kakav bih skitnik vitez bio da nemam prijatelja čarobnjaka. Tako biva da se koji skitnik vitez bori u Armeniji recimo s kakvom nemani, kadli stigne vitez iz Engleske da mu pomogne u boju, a on nikako drugačije nije takav put mogao tom brzinom prijeći, nego uz pomoć čarobnjaka koji ga je izabrao.

– Valjda je tako, gospodaru – spremno dočeka Sancho – istina je da je Rocinante jurio kao goruća strijela te ne bi čovjek ni pomislio da je staro kljuse već prije kakvo cigansko magare.

Tako razgovaraju vitez i perjanik, a Don Quijote sve razmišlja ne bi li trebao odustati od osвете koju je od njega zatražila princeza Micomicona i otići za Toboso gdje ga čeka Dulcinea koja ga silno želi vidjeti. No plemeniti skitnik vitez ne može pogaziti riječ koju je dao te on zaključi kako bi mogao ponešto ubrzati cijeli proces, stići onamo što prije, odrezati glavu gorostasu i otrčati do svoje izabranice.

Zaustavi se povorka uz izvor na koji su naišli, kada prođe onuda ovčar kojeg je Don Quijote svojedobno, nakratko, izbavio iz batina. Ispriča dječak kako je sve pošlo naopako nakon što je vitez otišao, kako ga je seljak još gore izmlatio i kako mu ništa nije platio, što prisjeti Don Quijotea na zakletvu da će ga pronaći i po zaslugi kazniti. Ipak to ne može učiniti, objasni dječaku, dok ne ispuni obećanje što ga je dao princezi Micomiconi, no vidio je već kolika je sreća što skitnici vitezovi šeću po svijetu. Ali dječak se usprotivi i reče Don Quijoteu:

– Gospodine skitniče, ako me opet sretnete, ne priskačite mi u pomoć već me pustite u nevolji, jer mi je vaša pomoć gora od nevolje koja će me nakon nje snaći.

Don Quijotea te riječi iznenade i ražeste te on htjede kazniti ovčara, ali ovaj odjuri tako da ga ni ognjena zmija ne bi dostigla. Uzjaše povorka i krene dalje te ujutro pristigoše i do krčme o kojoj je bilo riječi i u prethodnim poglavljima.

POGLAVLJE “NEMIRI U KRČMI”

u kojem se Don Quijote junački sukobljava s mjehovima vina

Kada su ušli u krčmu, vitez od Manche odmah ode na počinak kako bi prikupio snagu za boj s gorostasom koji ga čeka, a brijač, župnik, Dorotea, Cardenio, krčmar i krčmarica zapodjenuše razgovor o viteškim knjigama koje su Don Quijoteu pomutile pamet.

– To je iznimno dobro štivo, imam i ja nekoliko takvih knjiga, pa ne znam kako bi moglo biti tako da čovjeka obrnu na ludilo – izjavi krčmar, s čime se krčmarica složi, no župnik zatraži da pogleda krčmarove knjige.

Stane župnik prebirati po knjigama i naiđe na dvije koje bi valjalo spaliti, što uznemiri krčmara.

– Zar biste spalili ove knjige? Zar su heretične i flegmatične?

– Šizmatične, ne flegmatične – napomene brijač.

– Tako je – doda župnik – a osim toga pune su laži i bedastoća, jer nikada na svijetu nije bilo takvih vitezova o kojima pišu te nečasne knjige. Sve su to izmislile glave u dokolici kako bi potratile vrijeme drugim glavama u dokolici i junačka djela koja opisuju sve su same izmišljotine.

– Ma je li? A to što je sve te knjige odobrilo Kraljevsko vijeće, zar to ništa ne govori? Nećete vi meni prodavati mrkvu za rotkvu, poštovani župniče, nisam ja pao s kruške – razgnjevi se krčmar.

Župnik vidje da neće biti dobro nastavi li govoriti protiv viteških knjiga te blažim tonom napomene kako

ne želi da ga spopadne ludost Don Quijoteova, kada do-
trči Sancho Panza i sav usplahiren upozori okupljene da
je njegov gospodar upravo zametnuo boj s gorostasom.
Nisu se okupljeni u krčmi stigli ni načuditi, kad začuše
Don Quijotea kako viče:

– Lupežu kukavički, šćepala te moja ruka viteška, a
protiv nje se ne možeš obraniti ni tim svojim sječivom!

Čuvši kako mu je gospodar razjaren, Sancho još gla-
snije zavapi pa krčmar uđe u ostavu, gdje zatekne viteza u
najčudnijem prizoru. Zgužvane košulje, s kapom krčma-
rovom na glavi i mačem u ruci, stoji on na dugim mrša-
vim nogama i zatvorenih očiju mlati na sve strane. Spava i
sanja da je u boju s gorostasom te uzvikuje viteške poklike
i udara po mjehovima vina tako da se ono razlilo posvuda
po ostavi. Vidjevši koliko mu je vina proliveno, krčmar
se ražesti i navali na Don Quijotea te ga izudara šakama.
No vitez se ne probudi već i dalje, misleći da se gorostas
osilio, mlati uokolo, sve dok brijač ne donese vjedro vode
i svojski ga prolije.

– Uzvišena gospodo – klekne Don Quijote pred
župnika misleći da se obraća princezi Micomiconi –
želim vam bezbrižan povratak u kraljevstvo, koji sam vam
ovim činom omogućio, a čijim sam izvršenjem izvršio i
obećanje koje sam vam dao.

Gledaju viteza okupljeni i smiju se njegovim
budalaštinama, samo se krčmar i krčmarica hvataju za
glavu, spominju vraga i kukaju nad razlivenim vinom.
Naposljetku brijač i župnik odvedu Don Quijotea
ponovno u postelju i umire krčmara i krčmaricu,
obećavši da će namiriti štetu. Sancho se pak pobojavao da

neće dobiti ni komadić kraljevstva princeze Micomicone ako se ne utvrdi da je njegov gospodar uistinu zametnuo boj s gorostasom kojega je u zao čas čarobnjak pretvorio u mjhove. No ona ga utješi rekavši kako vjeruje da je krčma začarana i kako će svakako dobiti svoju grofoviju, samo kad se vrati u svoju kraljevinu, te se napokon svi primiriše.

POGLAVLJE “... ZA KOJE SE VEĆ ZNALO DA ĆE USLIJEDITI”

u kojem se nastavljaju zgode u krčmi

No ova smirenost ne potraja dugo jer se uskoro pred vratima krčme ukaže povorka na konjima pod crnim krinkama i žena u bijelom ruhu s koprenom, zajedno s još dvojicom pješaka. Sjašu oni s konja ne progovorivši i ne skinuvši krinke, a žena pod koprenom neprestano jeca i uzdiše. Čudi se župnik tim ljudima tako odjevenima i tako šutljivima, kad Cardenio, nesretni planinski zaljubljenik, prepozna djevojku koju mu je preteo prijatelj, krasnu Luscindu, i u nevjerici uzvikne:

– Što ja to vidim? Čija se to pojava preda mnoom ukazala?

Žena u bijelom ruhu zagleda se u Cardenija, a zatim se obrati svojem pratitelju, kojega u isti mah Dorotea prepozna kao svoju nesretnu ljubav, a Cardenio kao prijatelja koji mu je oteo djevojku, Don Fernanda. Gledaju se svi zapanjeno, čas jedni jedne, čas drugi druge, Dorotea padne u nesvijest, a Luscinda progovori:

– Eto kako me Svevišnji zaobilaznim putem sastavio s mužem, od kojega će me još samo smrt moći ponovno rastaviti. Pustite me, Don Fernando, neka se ili privijem uz njega kao bršljan ili neka me sustigne vaša krvnička ruka.

To je i još više toga izgovorila Luscinda, kad se Dorotea osvijestila i obratila Don Fernandu:

– Valjda su tvoje oči kroz pomrčinu već razabrale da te ova žena koju držiš u naručju ne voli, a da sam ja, koja ti padam na koljena, ona poštena seljanka koju si odbacio,

koja je ovdje došla putem boli i nevolje. Ja sam, htio ti to ili ne, tvoja žena, a tome neka svjedoči zakletva koju si mi dao.

Nakon tih riječi pusti Don Fernando Luscindu i uhvati Doroteu za ruku, a Luscinda padne Cardeniju u zagrljaj. Gledaju i slušaju to okupljeni u krčmi u čudu te udare svi u plač, neki zbog njihove sreće, neki zbog svoje radosti koju je pobudio ovakav neobičan razvoj događaja. Plače i Sancho, ali zato što Dorotea nije princeza Micomicona pa nije izgledno da će on naslijediti kakvu grofoviju njezina kraljevstva. Ode on nujan i neveseo do Don Quijotea koji je propustio cijelu ovu zgodu i upravo se budio.

– Samo vi dalje spavajte, gospodaru, nije potrebno da princezu vodite u njezinu kraljevinu ili da ubijate gorostasa.

– Naravno da nije potrebno kada je gorostas već ostao bez glave, a krv je njegova prolivena po cijeloj ostavi.

Pokuša sada Sancho, koji više ne vjeruje u čarobnjake i začarane krčme, uvjeriti gospodara kako je odrubio glavu bačvi vina i kako je princeza Micomicona obična gospođa bez kraljevstva i grofovija. U međuvremenu je župnik pripovijedao pristiglima o ludostima vitezovim i kako su ga namamili iz planine te se svi složiše kako bi valjalo nastaviti s planom i dovesti ga natrag do njegova sela, gdje bi se mogao prizvati pameti. Kako Don Quijote nije povjerovao u ono što mu je perjanik izložio a ipak se crv sumnjičavosti u njemu probudio, poželi sam čuti što se dogodilo s princezom.

– Budite bez brige, vitez u junački, jer to što ste čuli same su neistine. Istina jest da mi je potrebna vaša hrabra

i nepobjediva ruka kako bih se vratila u svoje kraljevstvo i preostaje nam samo da već sutra krenemo na put.

Zadovoljan riječima princezinima, Don Quijote se okrene prema Sanchu i uputi mu pogled mačke koja je prezrela miša te se perjanik pokunjeno povuče u kut krčme.

– Dužnost je moja da vam služim i otpratim vas do kraljevstva te ću to, kao pripadnik čestitog reda koji drži do izrečenih obećanja, i učiniti – izjavi uljudno Don Quijote i započne govor o skitnicima vitezovima, oružju i znanosti koji će se protegnuti u sljedeće poglavlje.

POGLAVLJE “O ZNANOSTI I ORUŽJU”

u kojem Don Quijote drži govor okupljenima u krčmi

– Oni iz reda skitnika vitezova uistinu doživljavaju svakojake zgrade. Tko bi rekao, eto, da ćemo mi svi ovdje danas sjediti uz princezu ili da ćete vi svi sjediti uz Viteza Tužnog Lika. Nema sumnje da ne bismo danas bili ovdje da ja ne pripadam spomenutom redu i da se taj časni red ne koristi oružjem. Zato neka mi ne prilaze oni koji kažu da je znanost iznad oružja jer njima ću ja reći da ne znaju što trabunjaju. Takvi vjeruju da oružjem upravlja samo tijelo, a djela duha smatraju važnijima od djela što ih tijelo ostvaruje. No, da znaju što govore, znali bi da je za hrabra djela koja se oružjem izvršavaju potrebno mnogo pameti. Posao skitnika viteza, dakle, traži pamet, kao što je traži i znanstveni rad. Cilj je znanosti da probija put prema pravdi, da pazi da se zakoni provode i da oni čine dobro ljudima. To je njezina plemenita svrha i svakako zaslužuje biti pohvaljena. Ali ne zaslužuje onoliko pohvala koliko zaslužuje svrha radi koje oružje djeluje, a to je mir – najvažnije dobro koje je ljudima potrebno. Taj mir prava je svrha ratu, odnosno oružju, jer oružje je sinonim rata. Ako je dakle svrha oružju mir, onda oružje nadvisuje znanost jer je njegova svrha plemenitija.

Tako zbori mudri vitez, a okupljeni ga slušaju s divljenjem te nitko ne bi ni pomislio da mu se pamet ikada pomutila da ne znaju za pothvate koje je poduzeo vođen mišlju koju je upravo izložio.

– Znanost kaže – nastavi Don Quijote jednakim zanosom – kako bez nje oružje ne bi moglo ni postojati,

kako i rat ima svoje zakone kojima je podvrgnut, a zakoni su dio znanosti. No bez oružja ne bi mogli postojati zakoni jer njime se brane putovi, gradovi i kraljevine. Također, postoji tu još jedna razlika koja govori u prilog oružju i njegovoj plemenitoj upotrebi, a to je strah. Zar je strah od neuspjeha i gladi koji muči znanstvenika ravan onome strahu koji osjeća vitez pred neprijateljem, kada mu je koplje u ruci a glava u torbi? Još kada taj neprijatelj uzvratu paljbom topovskom, tim podlim izumom koji je djelo samoga vraga, onda je svakom skitniku vitezu teško pri duši što je odabrao takvo zanimanje u ovo vražje doba. Jer iako nas vitezove ne plaši ni opasnost ni najgora nevolja, ipak se zabrinemo neće li kakav top ili puška preduhitriti koplje ili mač kojim hrabra ruka maše po svijetu i kažnjava zločin.

Izgovori to Don Quijote u jednome dahu te nije stigao ni okusiti večeru na koju su ostali već dobro navali, iako ga je Sancho, glođući batak, nekoliko puta na to upozorio. Župnik pohvali govor viteza i složi se s njegovim mislima o oružju te htjede izložiti svoje, kad ga prekine zvuk kočije koja pristigne pred krčmu. Krčmarica se zaleti do konjanika i upozori ih da u krčmi nema više mjesta ni za slamčicu, no kada jedan od konjanika objasni da je u kočiji gospodin sudac, uzbuni se krčmarica i reče kako će mu ona i krčmar rado prepustiti svoju sobu. Dovuče sudac svoju dugu halju do krčme, a Don Quijote, kojega je priznanje blagorječivosti potaknulo da nastavi govoriti o oružju i znanosti, obrati se časnom gospodinu:

– Uđite, gospodine plemeniti suče, u ovaj dvorac, koji, iako tijesan i neudoban, otvara vrata oružju i znanosti.

Jer nema na svijetu takvog mjesta koje neće, unatoč svoj svojoj tjesnoći, imati mjesta za te dvije stvari, čovječanstvu iznimno važne.

Sudac uđe, istodobno zbunjen i očaran vitezovom pojavom, te se pridruži ostalima na večeri. Padne doskora noć pa okupljeni oko stola pomalo pođoše na počinak, samo je Don Quijote izašao i popeo se naoružan na Rocinantea da stražari pred krčmom. Sjedi vitez u pripravnosti, tužnog lika obasjanog mjesečinom, i obraća se Dulcineji:

– Ti krasotice prekrasna koja se Dulcinejom zoveš, misliš li i ti sada dok gledaš u zvijezdu najsjajnijiu na svog viteza kao što on misli na tebe? Vitez koji se tebi preporuča u pogibijama najstrašnjijima, čije se biće na komadiće lomi na pomisao o našoj razdvojenosti, šalje ti pozdrave preko boga sunca, ali pazi, sunčani bože, kako cjelivaš moju damu, da me ne bi učinio ljubomornim, jer ljubomorani je vitez u stanju štošta sasjeci svojim mačem i kopljem ubosti.

POGLAVLJE “MAMBRINOV ŠLJEM”

u kojem se raspravlja o šljemu i koječemu, a radnja se i dalje zbiva u krčmi

Rasprava o šljemu započela je kada je brijač nesmotreno nazvao Don Quijoteov šljem pliticom, što je neugodno zazvonilo u hodnicima vitezova uma pa je poželio pokazati brijaču kako je u zabludi.

– Donesi, perjaniče Sancho, ono što neuki nazivaju pliticom, a što je ni manje ni više nego Mambrinov šljem koji sam osvojio u poštenom boju s nepoštenim protivnikom.

Otrči Sancho Panza po brijačku pliticu i pruži je gospodaru, koji je stane premetati po rukama, pogledom vrludajući po prisutnima u krčmi, dok se ne zaustavi na brijaču.

– Gospodine brijaču, trebate znati da postoji razlika između šljema, kacige i plitice, a ovo što držim u rukama nikako nije to posljednje, kao što bijelo nikako nije crno. To je šljem, koji istinabog nije čitav jer mu nedostaje dio koji pokriva bradu, ali koji me i nečitav sačuvao od kiše kamenja u jednoj nemiloj zgodi.

Vitezovu se uvjerenju prikloni i župnik, koji je zapravo priličan šaljivdžija bio, te na silno čuđenje brijača potvrdi njegovu izjavu, a to učine i Cardenio i Don Fernando.

– Dragi Bože – čudi se brijač – među kakve sam ja luđake dospio kada brijačku pliticu mogu zamijeniti šljemom? Što još, još će se zapitati nije li oklop zapravo sedlo.

– Je li oklop zapravo sedlo presudit će samo gospodin Don Quijote, koji se jedini razumije u vitešku opremu – nastavi župnik.

Zadovoljan tom župnikovom primjedbom, oglasi se ponovno Don Quijote:

– Na ovom dvorcu dogodile su mi se takve neobične zgode da se ne usuđujem sasvim sigurno zaključiti koji je ovo dio viteške opreme. Ono što sasvim sigurno mogu zaključiti, to je da je ovaj dvorac mjesto čarobnjačkih spletki i vražjih zaigranosti koje ono nemoguće čine mogućim i da je ovo svakako šljem, a ne plitica.

Potraja ta prepirka između onih koji tvrde da je šljem briačka plitica i onih koji se ne mogu načuditi tom sudu te se ona nakon nekog vremena preobrazi i u pravu tuču, kada Don Quijote zamahne ražnjem prema jednom od oružnika koji bijahu pristigli u krčmu. Briač stane gurati Sancha, Sancho udari po briaču, Don Quijote, kojem su u pomoć priskočili Cardenio i Don Fernando, mlati po oružnicima, župnik viče, krčmar zaziva Sveto bratstvo, a krčmarica se križa i probija kroz sve te pljuske i galamu. Odjednom se Don Quijoteu učini da se nalazi na bojnom polju Agramantovu, gdje je nastala kavga koja je opisana u *Bijesnom Orlandu*.

– Pogledajte samo kako se svi borimo, ovi za šljem, oni za koplje, ovdje za konja, ondje za zmaja, i nitko više ništa ne razumije. Govorim ja vama da je ovaj dvorac uklet te nas je sad čarobnjak na polje Agramantovo smjestio. Trebalo bi stoga odrediti tko će biti kralj Agramante a tko kralj Sobrino pa da sklopimo mir i prestanemo s ovim ludostima. Neka jedan kralj bude sudac, a drugi neka bude župnik – predloži Don Quijote i zbuni oružnike i sve ostale te se uskoro svi primire i prestanu s kavgom, jedini je krčmar još vikao i tražio da bude kažnjen luđak vitez koji svaki put uznemiri cijelu krčmu.

No tada jedan od oružnika shvati da među uhidbenim nalozima koje drži u torbi ima i nalog za pojavu veoma nalik na Don Quijoteovu, nalog koji je za viteza raspisan zbog galijotâ koje je pustio na slobodu. Iščeprka on pergament s opisom Don Quijotea i stane uspoređivati njegov lik s nalogom. Kad se uvjeri da je to nesumnjivo vitez s kojim se donedavno tukao, poviče na sav glas:

– U ime Svetog bratstva, u ovom nalogu piše da se drumski razbojnik koji stoji pred nama u krčmi mora uhititi!

Uzme župnik nalog i vidje da je uistinu opisan vitez od Manche, koji je već zgrabio oružnika za vrat te bi ga, da mu ostali nisu priskočili u pomoć, istoga trena bio sa životom rastavio.

– Hulje najprostije poganih jezičina! – ražestio se vitez. – Zar vi drumskim razbojnikom nazivate onoga koji oslobađa neslobodne i pomaže potrebne? Zar se za takvoga raspisuje uhidbeni nalog? Tko to ne zna da su skitnici vitezovi izvan svakog zakona jer je njihov jedini zakon oružje od onoga dana kada su oviteženi? Tko to ne zna da bi svaki skitnik vitez bio u stanju umlatiti i četiristo oružnika, ako je potrebno i četiristo puta?

Dok je Don Quijote u ljutom bijesu postavljao pitanja, objasni župnik oružnicima da vitez nije sasvim pri pameti, u što su se već mogli i sami uvjeriti, i kako se sigurno neće dati uhititi. Stoga se dosjete kako će s Vitezom Tužnog Lika zbiti još jednu šalu.

POGLAVLJE “VITEZ U KAVEZU”

u kojem je Don Quijote na čudan način začaran

Učine oni u krčmi ovako: s vozarom koji je onuda prolazio dogovore da on odveze Don Quijotea na kolima, na kojima su od letvi načinili nešto poput kaveza. Župnik se dosjeti kako bi dobro bilo da se svi preruše pa to i učine, i tako neprepoznatljivi odu do viteza, koji je u to vrijeme spavao dubokim snom pravednog osvetnika. Zgrabe ga i svežu mu ruke i noge, što probudi usnulog pravednika. Gleda Don Quijote u čuđenju kakve su se to spodobe oko njega razmahale i zaključuje kako je to još jedno od djela čarobnjaka iz začaranog dvorca te kako je sigurno i on već začaran kada ne može pomaknuti ni ruke ni noge. Sancho, koji se jedini nije prerušio, šuti i gleda kako će završiti ta ludorija kojoj ne zna pravog razloga, a šuti i Don Quijote i čeka što će se dalje zbiti. Kada su ga odvukli u kavez i zakucali letve, ogłosi se brijuč glasom proročanstva:

– Počuj, Viteže Tužnog Lika! Neka te ne brine ovo uhićenje, jer ono je samo dio puta na koji se tvoje junačko biće ustremilo. To je put koji te vodi do združivanja s golubicom iz Tobosa, u nježni ženidbeni jaram. Iz toga će jarma na svijet dospjeti momčić junak, oštrog pogleda i kandži ubojitih kao u oca. Počuj, perjaniče, najodaniji i najposlušniji ikada! Ubrzo ćeš biti uzvišen tako da sam sebe prepoznati nećeš, kada ti plaća bude isplaćena, a obećanja ostvarena. Idi samo za hrabrim vitezom, jer razdvojenost s gospodarom ono je što perjanike odvrća od pravog puta.

Sluša to Don Quijote zadovoljno, a Sancho Panza uljudno se nakloni i poljubi obje vitezove ruke, jer su bile zavezane zajedno te nije mogao poljubiti samo jednu.

– Mnogo sam toga o skitnicima vitezovima pročitao, ali još ni jednom nisam čitao o tome da ih ovako vode na kolima. Vjerojatno viteštvo današnjih vremena drugim putovima ide nego što je išlo nekoć, pa je i čaranje u mnogočemu drugačije nego što je bilo. No odvajkada razne nevolje zapadaju one iz viteških redova, koji ih dokončaju junaštvom i hrabrim postupanjima – govorio je tako Don Quijote, dok su se župnik i brijač opraštali od družine iz krčme.

Krene povorka: kola s Don Quijoteom, oko njih oružnici, iza kola jaše Sancho i vodi Rocinantea za uzde, a iza svih idu župnik i brijač na mulama, lica zakrivenih krinkama. Nakon što su prešli neke dvije milje, pride im skupina ljudi na konjima. Ugledavši Don Quijotea u kavezu, zapitaju jednog od oružnika zašto vitez tako putuje, na što on sam odgovori:

– Znajte da sam ja skitnik vitez, kojega je prijevara zlih čarobnjaka smjestila u ovaj kavez.

– Istina je što zbori Vitez Tužnog Lika, jer tako mu je ime, nije on u kavezu zbog svoje krivnje, već zbog zavisti i zlobe onih koji vrlinu ne poznaju – potvrdi župnik, na opće čuđenje povorke na konjima.

Pobojavši se da će njihov naum poći po zlu zbog sumnjičavosti konjanika, župnik se izdvoji s kanonikom koji je s konjanicima jahao i objasni mu kakvo je ludilo spopalo Don Quijotea. Spomene mu i viteške knjige, uzrok svih nevolja, s kojima je kanonik bio sasvim valjano

upoznat, a i njega je svojedobno bila obuzela napast da jednu takvu knjigu napiše. No ipak nastavi razglabati o štetnosti takvog štiva, punog izmišljotina i besmislica koje i učene i razumne učine smušenima, što je župnik saslušao s mnogo pozornosti i odobravanja.

Dok su oni tako raspravljali, iskoristi Sancho priliku da priđe gospodaru:

– Gospodaru, ova dvojica koja su vas na kola smjestila, prurušeni su župnik i brijač, a meni se čini da to jedino može biti zato što su zavidni zbog vaših junačkih djela kojima ste ih nadmašili.

– To što se tebi čini, Sancho, da su ovo župnik i brijač, može zasigurno biti istina, ali da to oni uistinu jesu, nemoj vjerovati, jer čarobnjaci lako jednoga čovjeka u drugoga preobliče i vražju pojavu u ljudsku prometnu. Zar misliš da bi mene ljudska sila umjela u kavez strpati? Svakako se ovdje uplela vrhunaravna sila, jedna od onih o kojima sam čitao u kronikama o začaranim skitnicima vitezovima, pa vjeruj što ti govorim i okani se takvih ludorija – reče Don Quijote, ali Sancho se ne zadovolji tim odgovorom.

– No ipak biste situaciju učinili povoljnijom kada biste uspjeli umaknuti iz ovog kaveza i ponovno uzjahati Rocinantea, kojega su i samog čarobnjačke čini sustigle pa je cijelo vrijeme nujan i neveseo.

– Dobro, ja ću te poslušati, Sancho, ali samo zato da ti dokažem kako si u krivu – odgovori vitez i pripremi se za izlazak iz kaveza koji će uslijediti u idućem poglavlju.

POGLAVLJE “VITEZ IZVAN KAVEZA”

u kojem se Don Quijote potukao s kozarom, a zatim i s bogomoljcima, i vratio u svoje selo

Kada su stigli do pašnjaka, odvežu volove za ispašu, a Sancho zamoli župnika da i njegov gospodar bude nakratko oslobođen kako bi protegnuo noge i možda obavio kakvu nuždu. Iako se župnik isprva tome protivio bojeći se da bi Don Quijotea ponovno mogla spopasti ludost, sam ga vitez uvjeri kako onaj koji je začaran, poput njega, nije slobodan činiti što ga je volja, pa sve i da pobjegne, svemoćna bi ga čarobnjačka ruka brzo vratila iza letvi. Osim toga, dao je i časnu vitešku riječ, što uvjeri župnika, kanonika i sve ostale kako ga mogu osloboditi.

Dok su sjedili u hladu pod drvećem i uživali što su rasprostrli po stolnjaku, odjednom iz žbunja izjuri koza, a za njom kozar, doziva je i prijeti. Zovnu kanonik kozara neka im se pridruži na objedu, što ovaj prihvati i sjedne pod stablo. Sancho pak ustane i obrati se Don Quijoteu:

– Gospodaru, idem ja onamo do potoka s ovim tanjutom pa ću se tamo na miru najesti za tri dana. Čuo sam da se perjanici skitnika vitezova trebaju utoviti kad god i gdje god stignu, jer može se dogoditi da vitez u kakvu nevolju upadne, a zajedno s njim i perjanik, pa ako se nije pošteno najeo, može se osušiti kao bakalara – objasni Sancho, a Don Quijote se složi te perjanik otrči s pladnjem hrane do obližnjeg potoka.

Čudi se kozar vitez u njegovoj neobičnoj pojavi pa zapita brijača tko je taj čovjek kojega Sancho naziva gospodarom.

– To je čuveni Don Quijote od Manche, vitez skitnik, osvjetnik nepravdi i ispravljajč krivdi – odgovori brijač.

Nasmije se tome kozar i nazove vitezove, one iz viteških knjiga zajedno s Don Quijoteom, šupljim glavama, što razjari ovoga iz Manche.

– Ti si šuplja glava i hulja! – poviče i prilijepi kozaru kruh posred lica takvom žestinom da mu se nos stopio s obrazima.

Kozar, koji nije imao smisla za šalu, navali na Don Quijotea i spetlja se s njim u klupko koje je porazbijalo tanjure i čaše te porazbacalo i prolilo sve što je na stolnjaku bilo. U taj se čas začuje truba pa kozar, na sreću Don Quijoteovu jer bio bi ga zasigurno zadavio, ispusti vitezov vrat. Sa zvukom trube približavalo se mnoštvo ljudi odjevenih u bijelo ruho, noseći kip Bogorodice i moleći Boga da pošalje kišu. Gleda ih Don Quijote i pomisli kako je to još jedna od pustolovina za koju mu dužnost njegova viteška nalaže da se u nju upusti. Skoči na Rocinantea, dohvati štit i zaleti se prema procesiji koju već smatraše četom razbojnika koji vode zarobljenu kakvu čestitu gospođu. Dojaše do zakrabiljenih i obrati im se ozbiljnim glasom:

– Da ste istog časa oslobodili ovu gospođu čije tužno lice i suze jasno govore da ste ju pod prisilom i protiv njezine volje odveli. Dok to ne učinite, nećete napraviti više ni jedan korak jer vam vitez pravednik to neće dopustiti.

Kad su čuli Don Quijotea kako zbori, prasne cijela procesija u smijeh, no to još više razljuti viteza te on zgrabi mač i navali na jednog od nosača Bogorodice.

Ovaj se obrani rašljama kojima je držao nosila i sruši Don Quijotea na zemlju. Kad ugledaju viteza kako nepomično leži, dotrče Sancho, župnik i brijač i primire procesiju, objasnivši tko je vitez i što ga je snašlo. Samo Sancha koji već jadikuje i nariče nad poginulim gospodarom ne umiri nitko i ništa, dok se Don Quijote ne osvijesti i zatraži da mu pomogne popeti se na začarana kola, jer više nema snage jahati Rocinantea. Uprti se on na kola, procesija ponovno krene, oružnici i kozar odu u jednom smjeru a kanonik u drugome te ostanu samo Don Quijote, Sancho, župnik i brijač koji za nekoliko dana stignu do sela. Kola s vitezom zaustave se na trgu gdje mnogo mještana pohita kako bi saznali koje je sve ludorije izveo. Sancho Panza vrati se kući ženi koja ga najprije zapita kako je magarac, a zatim što je zaradio konjušarskim poslom.

– Ne navaljaj, ženo, i poslušaj što ću ti reći: nije konjušarski posao za svakoga. Ali ništa nema ljepše na svijetu nego biti konjušar skitnika viteza koji ide za pustolovinama i svraća u krčme u kojima ništa ne plaća, kako je propisano i pravilnikom viteškoga reda. Ako Svevišnji bude milostiv, krenut ćemo mi opet za pustolovinama pa ćeš me uskoro vidjeti i kao namjesnika kakvog otoka – govori zadovoljno Sancho, a žena zaviruje u torbe koje je donio ne bi li ipak pronašla štogod što će je uveseliti dok čeka da postane ženom namjesnika otoka.

Don Quijotea odvedu kući, gdje su ga gazdarica i sinovica položile u njegovu postelju, a župnik im naredi neka ga njeguju i neka pripaze na njega da opet ne odluta u kakve pohode. Proklinje gazdarica viteške knjige i psuje njihove pisce koji Don Quijoteu pamet pomutiše te se zabrine neće li on ponovno otići kad prizdravi, a tako i bi.

POGLAVLJE “GAZDARICA I SINOVICA ČUPAJU KOSE”

u kojem Don Quijote i Sancho Panza odlaze u nove viteške pohode

Kako su gazdarica i sinovica po mnogim znacima zaključile da će im gospodar i stric ponovno otići za svojim viteškim ludorijama, nastojale su mu na različite načine skrenuti misli da ga odvrate od tog nauma. No njemu su misli o skitnicima vitezovima već obuzele sva ćutila te gazdarici ne preostane drugo nego da prebaci koprenu i pohita do bakalaureata Sansóna koji je bio rječit čovjek i koji je još jedini mogao odvratiti Don Quijotea od zova za viteškim pohodima.

– Jadne li mene, zlo i naopako, gospodine bakalaureate! Gospodar se moj opet sprema na put, gdje će ga nove nevolje snaći. Otkad su ga na onim kolima doveli, potrošila sam šesto jaja svojih dobrih kokoši da mu se snaga povrati i sad kad je prizdravio, želi opet otići.

– Gospođo gazdarice, slažem se da su vaše kokoši dobre i debele, ali ne slažem se s vašom brigom za gospodara. Idite vi samo kući i pomolite se svetoj Apoloniji, a ja ću stići za koji čas – odvrati bakalaureat.

Gazdarica nevoljko poslušala, iako joj se činilo da se svetoj Apoloniji moli za one koje boli zub, a ne za one kojima se pamet pomutila. Tako ona otiđe, a bakalaureat se zaputi do župnika. Za to je vrijeme Don Quijote razgovarao sa svojim perjanikom, koji je tražio da mu se za nove pohode isplaćuje plaća svaki mjesec, a kada dođe do toga da mu pripadne onaj otok, u što je Sancho već pomalo sumnjao, pristat će na to da se njegova vrijednost odbije od plaće.

– Sancho, prijatelju, da sam ja u ijednoj pripovijesti o skitnicima vitezovima naišao na to da oni svojim perjanicama isplaćuju plaće, učinio bih to iz ovih stopa. No svi se perjanici u pustolovine sa svojim gospodarima otiskuju dragovoljno te se, kada se najmanje nadaju, dogodi takva pustolovina s kakvim otokom, koji im onda prema zaslugama pripadne. Lud si čovjek ako misliš da ću ja drevne običaje skitnika vitezova tek tako oskvrnuti tvojom plaćom – odgovori Don Quijote, a Sancho se zabrine da bi gospodar mogao bez njega krenuti na put pa se zamisli što će i kako će dalje, kad u kuću uđe bakalareat Sansón.

– Oj svjetlosti nebeska, koja kroz ovog čestitog viteza svijetliš sjajem pravednosti i hrabrosti! Neka ruka svemoguća omogući da on opet krene u junačke svoje pohode – zagrmi bakalareat na čuđenje gazdaričino i ponos Don Quijoteov.

Okrene se tada gazdarici i reče ovako:

– Gospođo gazdarice, ne trebate se moliti svetoj Apoloniji, jer ovom je vitezu dužnost da čini dobro po svijetu te ga treba i potaknuti neka ode što prije, kako bi ostvario taj plemeniti naum koji je u zvijezdama zapisan.

– Zapisana je njegova duša vragu, a možda je i vaša kada tako govorite, gospodine bakalareate – frkne gazdarica.

Bakalareat zanemari tu primjedbu i nastavi uvjeravati Don Quijotea neka krene što prije u nove pustolovine i ne haje za gazdaričine prijekore, a zašto je to tako i kakav je dogovor u međuvremenu postigao sa župnikom i brijačem saznat će se u nekojem poglavlju koje će uslijediti. Štoviše, ponudi se on vitezu za perjanika, što

neugodno iznenadi Sancha, no Don Quijote ipak zadrži zahvalnog svog pratitelja koji, uplašen da bi mogao ostati bez gospodara, više nije spominjao plaću. I to neće činiti još neko vrijeme.

Nakon tri dana priprema, koje su gazdarica i sinovica popratile jecajima i proklinjanjima bakalaureata te počupale kosu i izgreble namještaj, krenu Don Quijote i Sancho na put; vitez na svom starom Rocinanteu a perjanik na magarcu, s bisagama natrpanima raznim veseljima za mješinu. Zaputili su se u Toboso kako bi Don Quijote napokon pohodio svoju vladaricu Dulcineju.

POGLAVLJE “ZAČARANA DULCINEA”

u kojem Don Quijote uči perjanika čestitosti i stiže u Toboso

Dok su vitez i perjanik tako jahali za Toboso, Rocinante odjednom zarže, a magarac otpuhnu, što i Don Quijote i Sancho smatrahu dobrim znakom, a kako je magarac jače otpuhnuo, Sancho pomisli kako će njegova sreća ipak nadmašiti gospodarovu.

– Uskoro ću steći blagoslov i privolu divne svoje vladarice, prijatelju Sancho, što će mi osigurati sreću u svakoj idućoj pustolovini, jer ništa toliko ne junači skitnike vitezove koliko odobrenje njihove odabranice.

– Slažem se, gospodaru, ali nisam posve siguran hoćete li je uspjeti ugledati i primiti njezin blagoslov preko onoga zida koji sam vidio kada sam se onamo zaputio s vašim pismom – odgovori Sancho.

– Gluposti valjaš, Sancho, to zacijelo nije bio zid, već predvorja, ili galerije, ili što već imaju u raskošnim palačama. Pa ako i jest tako da ću je vidjeti samo kroz pukotinu na zidu, meni će to biti dovoljno da ona svojom zrakom dobrostivosti obasja moj put i rasvijetli mi um.

Jašu oni dalje u tišini, a Sancho postaje nekako sve više pokunjen i sumnjičav u vezi s novim pustolovinama u koje se otisnuo te sumnja i u svoje namjesništvo na otoku. Vitez, kojem ništa ne promiče, to primijeti, udahne duboko i obrati se perjaniku:

– Našim djelima, Sancho, postizemo najvišu hvalu koju slava može donijeti. Ubijamo gorostase, čime ubijamo ponos; velikodušnošću ubijamo zavist; vjernošću

uništavamo razuzdanost; srdžbu duševnim mirom; proždrljivost i pospanost ubijamo oskudnim življenjem i čestim bdjenjem, a tromost obilaženjem svijeta i traženjem prilika koje nam donose slavu kojom postajemo glasoviti vitezovi – reče tako Don Quijote, a Sancho osjeti ponos zbog svoje uloge perjanika koji pomaže gospodaru u takvim prilikama koje donose slavu. Samo se pomalo zabrine što će biti kada stignu u Toboso jer ne zna kako izgleda Dulcinejina kuća, što bi trebao znati budući da je tamo tobože odnio poruku gospodarovu.

Oko ponoći uđoše u selo koje je u to doba spavalo kao zaklano te su se povremeno čuli samo lavež, mijaukanje i roktanje, još jače odjekujući u tišini. Don Quijote zatraži da ga Sancho odvede do Dulcinejine kuće, odnosno palače, no pobuni se perjanik da mu gospodar ne bi otkrio laž o Dulcineji koju je izrekao u Sierra Moreni. Prođe tako noć u njihovim prepirkama i lutanjima selom, a tada se Sancho dosjeti i predloži Don Quijoteu neka on pričuška negdje izvan sela, da ga jutro ne zatekne na ulici, a on će za to vrijeme pronaći kuću ili palaču Dulcinejinu i porazgovarati s njom. Složi se vitez s tim naumom i smjesti se u šikaru nedaleko od Tobosa.

Kada je ostao bez gospodara u blizini, krene Sancho razgovarati sam sa sobom kako bi dokučio što će i kako će:

– Po svim znakovima gospodar mi je sasvim lud, a ja sam još luđi kad idem za njim i služim ga. No ima to ponekad i dobrih strana – zaključi Sancho koji u ne tako čestim trenutcima i sam ostane zatečen svojom oštromnošću – kada treba izmisliti kakvu zgodu. Kada on vjeruje da su vjetrenjače gorostasi, ne bi trebao biti

težak zadatak uvjeriti ga da je gospođica Dulcinea neka od seljanki koja naiđe. Ako ipak ne povjeruje, ja ću se zakleti. Ako se bude tvrdoglavio, ja ću se tvrdoglaviti dvaput više – tako smisli Sancho, a sreća ga posluži već oko podneva, kada naiđu tri seljanke na magarcima.

Ugledavši seljanke kako se približavaju, Sancho jurnu natrag do šikare i obavijesti Don Quijotea kako Dulcinea stiže u pratnji dviju djevojaka, odjevena u samo zlato, svilu i biserje, a sve jašu na najplemenitijim atovima.

– Idemo odmah onamo, Sancho, a za ove ćeš dobre vijesti biti i dobro nagrađen – kliknu Don Quijote i obode Rocinantea.

Ispadnu oni iz šikare i ugledaju one tri seljanke što zbuni Don Quijotea.

– No dobro, Sancho, gdje su te presvijetle gospe na atovima? Ja ovdje vidim samo tri seljanke na tri magarca.

– Jao, gospodaru, zar ste slijepi uz zdrave oči kad ne vidite da su ono konji, bijeli bjelcati, čije uzde gospe sjajne drže svojim plemenitim rukama?

– Kažem ti, ono su magarci, a na njima su seljančice, onako kako sam ja vitez, a ti perjanik – odvrti već pomalo razjareno Don Quijote.

No Sancho ne haje za gospodarevu ljutnju nego uštipne magarca i pohita prema seljankama, klekne na zemlju i nazove jednu od djevojaka princezom i ponositom krasotom kojoj se preporuča njegov gospodar. Zatim predstavi sebe i Viteza Tužnog Lika koji je sve to gledao u čuđenju i zbunjenosti te nije uspio ni progovoriti. Zbunile se i seljanke, ali ona kojoj se Sancho obratio i nazvao je vladaricom Tobosa ljutito progovori:

– Vidi ti njih kako se šale s nama! Kao da smo mi od jučer pa ne znamo što je šala i kako je odšaliti. Idite vi fino svojim putom, a mi ćemo svojim pa svi zadovoljni.

Sada se Don Quijote već pomalo zapita nije li onaj zli čarobnjak koji mu smješta svakakve nevolje i zakrčuje putove namjestio tu mreću zbog koje ne vidi svoju odabranicu. Odjašu seljanke, a Don Quijote se okrene prema perjaniku i reče:

– Tako mi plemenitih predaka, Sancho, vidiš li ti kako se sa mnom čarobnjaci poigravaju? Vidiš li kakvih je razmjera njihova zloba kada mi ne daju ni da vidim svoju vladaricu u pravom liku i obliku njezinu? Jesam li ja najnesretniji čovjek na svijetu kada su mi uskratili ne samo da je vidim već i da je pomirišem, pa samo luk prijesni osjetih, umjesto tratinčica i ostaloga cvijeća na koje miriše gospođica Dulcinea?

Sancho potvrdi vitezove jade, pripisavši mnogu pogrdu čarobnjacima i susprežući smijeh što ga je spopao jer je uspio tako izbezumiti gospodara i vješto ga zavarati.

POGLAVLJE “VRAG VOZI KOLA”

u kojem se pripovijedaju neobični susreti s kolima i Vitezom od Ogledala

Krenuše dalje Don Quijote i Sancho, vitez zamišljen jer ne zna kako bi mogao premetnuti Dulcineju iz ružne seljankine spodobe u svoju krasnu damu, kad im put presijeku kola sa svakakvim čudnim svatima. U kola su upregnute mule koje tjera sam Vrag, a na njima se voze Smrt, Anđeo i Car, uz različite još pojave koje je bolje i ne spominjati. Don Quijote se nemalo zbuni kada ugleda tu neobičnu skupinu, ali se umah i razveseli jer mu se učini da je to dobra prilika za novu pustolovinu. Sancho se pak stisne uz svog magarca i sa strepnjom gleda čas kola, čas gospodara, ne znajući od koga bi veću nevolju mogao očekivati.

– Kočijašu Vraže, ili tko god da jesi, odgovori mi ovog trena tko ste i kamo ste se namjerili s tim kolima – zapovijedi Don Quijote i zaustavi kola.

– Mi smo glumci, gospodine, i upravo se vraćamo iz sela gdje smo odigrali predstavu *Dvor smrti*. Kako poslijepodne nastupamo u onome tamo selu – upre on prstom prema obližnjem selu – mislili smo da bismo mogli skratiti posao pa putovati u kostimima, da se ne moramo dvaput odijevati i razodijevati.

Na Sanchovo čuđenje, prihvati Don Quijote to objašnjenje kočijaša i zaželi glumcima uspješnu izvedbu, kad se Rocinante tako uplaši jednog od likova s kola da pojuri niz polje kao pomahnitala dugonoga ptica i zbaci viteza na tlo. Uznemiri se i Sanchov magarac te i on, dok

je perjanik pomagao gospodaru ustati, utekne prema selu. Razjaren Don Quijote krene prema glumcima na kolima i poviče:

– Čekaj samo, ruljo nebrizna, da vidiš kako se osvećuje skitnik vitez kojem iskazuješ ovakvo nepoštovanje!

Kada rulja razabere što je Don Quijote naumio, skoči Smrt s kola, a za njom i Kočijaš i Car, pograbe kamenje i pobacaju na viteza žestok pljusak. Nakon što su oko njega stvorili popriličnu hrpu kamenja, skoče na kola i nastave svojim putem. To je, dakle, bio drugi put da su viteza gađali kamenjem, ako kroničar njegovih junačkih djela nije štogod ispustio.

Don Quijote i Sancho noć provedu pod drvećem, u čestitom razgovoru kakav mogu povesti samo veliki vitez i poštenu perjanik, dok Sancho ne zaklopi kapke. Zadrijema i Don Quijote, ali ga za kratko vrijeme probudi buka koju prepozna kao zveketanje bojne opreme.

– Sancho! Budi se, Sancho! Evo nam neki skitnik vitez zvecka ovuda bojnomo opremom – uhvati on perjanika za ruku i prodrma ga iz sna – a to je pustolovina koja se rijetko viđa.

Sancho otvori jedno oko i sneno upita gdje je pustolovina i po čemu on sudi da ona to jest. Don Quijote objasni da je to tek početak pustolovine, jer one tako započinju, i poslušaj vitezovu jadicovku koju ovaj izvede u pratnji lutnje. Nakon izljeva tuge i jada, što Don Quijote prepozna kao ljubavnu bol, priđe on vitezov lutnjom koji ga uhvati za nogu i reče:

– Sjednite samo, skitniče viteže, jer znam da dolazite iz reda kojemu i sam pripadam. Iz reda kojem se postelja

pod neбом prostire, a nedaće i nesreće grade mu gnijezdo na duši.

Sjedne Don Quijote pokraj onoga kojega ćemo Vitezom od Ogleđala zvati i upusti se u važan razgovor o vladaricama njihovim i dužnostima viteškim, dok su se Sancho Panza i perjanik Viteza od Ogleđala udaljili i ozbiljno porazgovarali o perjaničkim doživljajima.

– Težak je to život, prijatelju, uistinu je to kruh sa sedam kora, a ponekad je to i život bez ruha i kruha.

– Može se i tako reći – nadoveže se Sancho – da slijedimo gospodare za korice kruha, a ponekad ne dobijemo ni to nego nam je večera vjetar što puše.

– Sve se to može i pretrpjeti, dok se možemo nadati kakvoj nagradi, kakvoj grofoviji ili kakvom namjesništvu na otoku – reče perjanik Viteza od Ogleđala.

– To je jedino radi čega ja još uvijek grizem sve nedaće koje nas snalaze, jer mi je gospodar već više puta spominjao namjesništvo na otoku – pohvali se Sancho.

Razgovaraju oni tako o teškom životu pratitelja viteza i žale se svaki na svojega gospodara, a zatim perjanik Viteza od Ogleđala, na sveopću radost Sanchovu, izvuče iz bisaga pečenku i bocu vina te oba perjanika prestadoše s razgovorom i stadoše pobožno žvakati.

POGLAVLJE “BOJ S VITEZOM OD OGLEDALA”
*u kojem se nastavlja pustolovina koja je započela u
prethodnom poglavlju*

Dok su perjanici tako raspredali i blagovali, njihovi su se gospodari također upustili u dugačke razgovore o junštvima, a kronika kaže da je Vitez od Ogledala, između ostalog, rekao Don Quijoteu ovako:

– Gospodine viteže, želim da znate da me sudbina dovela do neprispodobive Casildeje od Vandaliije, kojoj ni jedna druga ni po čemu ravna nije, da se u nju smrtno zaljubim. U mom slučaju to pokriva oba značenja te riječi, jer naređuje mi ona svakakve opasne pothvate i prije svakog obeća mi da će taj biti posljednji. Jednom mi je tako naredila da izazovem na dvoboj onu divovsku neman Giraldu, a zatim mi je zapovjedila da se strmoglavim u bezdan Cabru kako bih je izvijestio što se nalazi u tom mračnom ponoru. Naposljetku, da preskočim sva ta mučna spominjanja ostalih izazova što mi ih je u međuvremenu dala, pošalje me po cijeloj Španjolskoj neka iz svih skitnika vitezova na koje naiđem izvučem priznanje da je ona jedina krasotica španjolska i da joj u cijeloj zemlji nema ravne. Izvršavajući tu zapovijed, obišao sam već pola Španjolske i izvojevao pobjede nad mnogim vitezovima, a najviše me ponosi pobjeda nad Don Quijoteom od Manche i njegovo priznanje da je Casildeja od Vandaliije veća krasotica od njegove Dulcineje.

Sluša to Don Quijote zapanjeno i povuče se za resicu uha kako bi se uvjerio da ne sanja, a zatim mu vrlo mirnim tonom odgovori:

– Da ste vi pobijedili mnoge skitnike vitezove, u to ne sumnjam. Ali to što tvrdite, gospodine vitez, da ste pobijedili Don Quijotea od Manche, to je sigurno plod kakve zabune. Može biti da je bio koji drugi vitez koji je veoma nalik na njega, premda ih nema mnogo koji su mu slični.

– Neka se nebo sruši ovog trena na mene ako to nije bio Don Quijote, čovjek visok, suhog lica i kukastog nosa. Naziva se on i Vitezom Tužnog Lika, a perjanik mu je Sancho Panza. Jaše na konju kojeg zove Rocinante, a uzde mu drži dugačkim suhim rukama, dok mu crni brk vijori – objasni Vitez od Ogledala.

– Svakako se radi o zabludi, jer vitez kojeg ste opisali moj je najbolji prijatelj te mi je on gotovo ono što sam ja sam sebi. Nikako ne može biti da ste njega pobijedili, jer znam sasvim pouzdano da ni u jednom takvom boju nije sudjelovao. Ono što može biti i na što sumnjam, jest to da se koji njegov čarobnjački neprijatelj upleo u neki vaš boj i preobličio vam protivnika u junačkog Don Quijotea. To također sasvim pouzdano iznosim kao mogućnost, jer znam da su mu se u posljednje vrijeme čarobnjaci i njihove ludorije često uplitali u putanju.

Prepirali se oni tako neko vrijeme tko je s kim boj vodio ili nije, dok ne zaključe kako će najbolje biti da se sukobe kad na drveću zacvrkuće i kad se razdani. Odu do perjanikâ i upozore ih na krvavi boj koji će nastupiti i narede neka pripreme konje. Zabrine se Sancho za gospodara, a još više za sebe kada mu perjanik Viteza od Ogledala reče kako je običaj da se i perjanici sukobljavaju dok su njihovi gospodari u boju.

– Taj običaj možda postoji kod lupeža i razbojnika, ali ja nikada nisam čuo da se on provodi kod perjanika skit-

nika vitezova. Ako se on i navodi u zakonu skitničkoga viteštva, što ne vjerujem da je istina, ja sam spreman platiti kaznu koja slijedi za nepoštovanje zakona – reče Sancho vrlo mirno i odlučno, no perjanik Viteza od Ogledala tome se usprotivi i obeća Sanchu dvije-tri pljuske koje će ga nagnati u boj.

S prvim zrakama sunca vitezovi se stanu pripremati za okršaj, a Sancho na danjem svjetlu ugleda nos perjanika Viteza od Ogledala, koji je bio najveći nos koji je ikad vidio, a uz to je bio ljubičast kao patlidžan. Prestraši se Sancho tog nosa i popne se na stablo, a Don Quijote obođe Rocinantea, koji se zatrči, jer sve je prije toga, čini se, bilo kaskanje, i obori kopljem Viteza od Ogledala na zemlju. Od siline udarca padne mu šljem i pred Don Quijoteovim se očima ukaza nitko drugi nego bakalaureat. Čudi se vitez tome, vjerujući da je to još jedna od podvala čarobnjakovih, i već posegne za mačem da odrubi glavu poraženome, kada dotrči perjanik, moleći za milost:

– Gospodaru Don Quijote, ne činite to, ta ovo je vaš prijatelj bakalaureat Sansón! A ja sam susjed i kum vašeg perjanika, Tomé – reče on i skine zastrašujući nos od ljepenke.

Don Quijote se tome nemalo začudi, no ipak manje nego Sancho, ali te ga preobrazbe ne ometu u naumu da prisili Viteza od Ogledala da prizna kako njegova Dulcinea od Tobosa ljepotom nadvisuje sve španjolske dame, a vjerojatno i svjetske. Prizna to svaljeni bakalaureat, a zatim se pokunjeno, zajedno s perjanikom zaputi svojim putem, ostavivši Don Quijotea i Sancha u uvjerenju da se čarobnjak ponovno upleo sa svojim preobražajima kako bi ih zbulio. No što se zaista dogodilo?

POGLAVLJE “ZELENI ČOVJEK NA KOBILI”

*koje objašnjava što se zaista dogodilo i donosi susrete
sa Zelenim i s lavovima*

Kada je bakalaureat Sansón savjetovao Don Quijoteu neka nastavi sa skitničkim pustolovinama u jednom od prijašnjih poglavlja, bio je to dio njegova dogovora sa župnikom i brijačem kako će učiniti da vitez mirne duše bude kod kuće. Zaključili su tada da je najbolje pustiti Don Quijotea neka se vrati viteštvu i pustolovinama, a neka ga onda Sansón, preodjeven u skitnika viteza, izazove na dvoboj u kojem će ga sasvim sigurno pobijediti. Plan je bio da će s Don Quijoteom, prije njegova poraza, dogovoriti da će se onaj koji bude poražen podvrgnuti milosti i zapovijedi pobjednika. Bakalaureat Sansón zatražit će da se Don Quijote vrati kući u svoje selo i da tamo dvije godine miruje, što će on koji poštuje viteške zakone i pravilnike svakako i učiniti. Za to će vrijeme ili zaboraviti na svoje ludosti, ili će se već naći kakav lijek za njegove ludorije. No, kao što kronika kaže, Don Quijote je izvojevao pobjedu u tom dvoboju, a plan bakalaureata, župnika i brijača neslavno je propao i Sansón je nadrapao bostan. Što se dalje dogodilo?

Zadovoljan i ponosan na svoj uspjeh, Don Quijote je nastavio put, ne mareći više ni za čarobnjake i njihove spletke, nazivajući sebe najjunačnijim vitezom koji ovoga časa skita po svijetu. Dio je njegova zadovoljstva prešao i na Sancha, jer perjaniku je uvijek dobro kada ima gospodara koji pobjeđuje u bojevima, u kojima se ponekad i kakav plijen može priskrbiti. No ipak je i dalje mislio na

onaj zastrašujući nos i pitao se je li to uistinu bio njegov susjed Tomé.

– Ako su to čarolije, kako vi smatrate, kako to da je čarobnjak preobličio, koga već jest, upravo u likove njih dvojice?

– To je sve lukavština onoga koji mi želi smjestiti – odgovori Don Quijote. – Pribojavao se da ću ja pobijediti u boju pa je upriličio da lice poraženoga bude lice mog prijatelja Sansóna, kako bi moje prijateljstvo s njim zaustavilo mač kojim bih ga odvojio od glave. Znaš vrlo dobro, Sancho, kako je čarobnjacima lako preobražavati jedno lice u drugo.

– Ne znam ja više ništa – reče Sancho.

Dok su oni tako razgovarali, pride im jedan čovjek na pjegavoj kobili, sa zelenim baršunastim plaštem, ukrašen kojekakvim zelenim i zlatnim nakitom. Pozdravi viteza i perjanika te ih samo zaobiđe i nastavi put, no Don Quijote ga zovnu neka im se pridruži.

– Vrlo rado, ali plašim se neće li vaš konj pomahnitati za mojom kobilom – odgovori ovaj na kobili.

– Koješta, gospodine, samo vi pridite – reče Sancho.

– Naš je konj najpristojniji i najčedniji na svijetu, nikada taj nije činio nevaljalštine.

Zaustavi se čovjek u zelenom i pričeka Don Quijotea i Sancha te se vrlo iznenadi vitezovoj pojavi. Još nikada nije vidio čovjeka takvog držanja i tako dugačkog vrata, tako naoružanog i s takvim neobičnim kretnjama. Don Quijote zapazi kako ga Zeleni promatra te mu, i prije nego ovaj zapita, objasni tko je i u kakve se sve pustolovine upustio.

– Sada kada znam tko ste, gospodine viteže, još se više čudim – odgovori Zeleni. – Zar na svijetu zaista postoje

skitnici vitezovi o čijim se junačkim podvizima pišu izmišljene pripovijesti?

– Dakako da postoje i dakako da pripovijesti nisu izmišljene – napomene Don Quijote tako ozbiljno da je Zeleni naslutio kako mu je suputnik pomalo lud.

Zeleni čovjek na kobili predstavi se kao plemić iz obližnjeg sela i ispriča kako provodi svoje plemićke dane, što se Sanchu učini tako valjanim i svetim da skoči s magarca, doskakuće do Zelenog i poljubi mu nogu od ganuća. U taj čas zapazi Don Quijote kako im u susret dolaze kola s kraljevskim zastavama te pomisli kako će to zasigurno biti kakva čestita pustolovina. Zaustavi vitez Rocinantea nasred puta i ovako zapita:

– Što vozite na ovim kolima i kakve su vam to zastave?

– Vozimo dva ljuta lava na dvor kao poklon Njegovu Veličanstvu, a zastave su znak da su ova kola kraljevska – iznenađeni vozar zaustavi kola i sasvim pristojno odgovori.

– A kakvi su lavovi? – zapita Don Quijote.

– Ih, lavovi su takvi da veći ne mogu biti. Nisu jeli već dva dana pa se maknite s puta da ih što prije odvezemo onamo gdje ćemo ih nahraniti – doviknu vozar.

Zamisli se Don Quijote i reče:

– Zar se sada u lavove preobražavate, hulje čarobnjačke? Ne znate da ja nisam kukavica i da se ne plašim zvijeri? Otvorite samo te kaveze i pustite lavove na mene, da im pokažem tko je Don Quijote od Manche i koliki su razmjeri njegove hrabrosti!

Slušaju viteza Zeleni, vozar, čuvar i Sancho, i čude se prva trojica što ga je spopalo, dok se Sancho po tko zna koji put zabrine kako će završiti pustolovina u koju se upušta njegov gospodar.

POGLAVLJE “VITEZ OD LAVOVA”

u kojem se nastavlja zgod a s lavovima i putovanje sa Zelenim

Čeka Don Quijote nestrpljivo da čuvar otvori kaveze, a kad ovaj vidje da je vitez ozbiljan u svom naumu i da će se loše provesti ako ga ne posluš a, siđe s kola i poviče:

– Svi ste svjedoci tome da pod prisilom ovoga gospodina puštam lavove, a on neka bude odgovoran za svu nesreću koju će ove životinje načiniti!

Sancho priđe gospodar u i sa suzama u očima stade ga moliti da odustane od te ludosti, prema kojoj su i vjetrojnjače i sve ostale ludorije mačji kašalj. No Don Quijote, koji nikada nije odustajao od onoga na što bi se namjerio, ne odustane ni nakon Sanchova preklinjanja te samo zamoli perjanika neka u slučaju njegove smrti pohita i preporuč i ga gospodarici njegove volje. Vidjevši da je vrag uzeo šalu i pamet vitezovu, Zeleni, Sancho i vozar sklone se u grm da izmaknu lavovima dok su još u kavezima. Kad se čuvar uvjerio da su dovoljno odmaknuli, krene otključavati kaveze, a Don Quijote stade razmišljati je li bolje da zvijeri dočeka na konju ili na nogama. Pomisli kako bi se Rocinante mogao uplašiti kad ugleda lavove, pa skoči na tlo, odbaci koplje i izvuče mač. Čuvar lavova otvori kavez i ukaza se zvjerka strahovita izgleda. Gleda lav čas čuvara, čas viteza, a zatim se protegne, umije šapom, zijevne i okrene Don Quijoteu stražnjicu pa se opet izvali uzduž kaveza. Začudi se Don Quijote takvom razvoju događaja te zapovijedi čuvaru neka razdraži lava i natjera ga da iziđe.

– A ne, ja to neću učiniti – usprotivi se čuvar. – Ako ga ja razdražim, najprije će mene rastrgati. Neka vam bude dovoljno, gospodine viteže, to što ste lava izazvali na dvoboju. Njemu su vrata otvorena, mogao je izići. To što nije, samo znači da je pobjeda vaša, kao što inače biva kada se protivnik ne pojavi na dvoboju.

– Istinu veliš – složi se Don Quijote. – Možeš zatvoriti taj kavez i dozvati one iz grma pa im objasniti što si vidio i potvrditi im da sam svladao protivnika. Neka čuju iz tvojih usta kakvo se junačko djelo ovdje upravo odigralo.

Izađoše tako Sancho, Zeleni i vozar iz grma i u nevjerici se približiše kolima te im čuvar ispriča što se dogodilo, nazvavši Don Quijotea junakom kakvoga dotad svijet nije vidio. Reče kako će, kada stigne u dvor, o tom njegovu junaštvu izvijestiti i samog kralja.

– Kada kralj zapita tko je to junačko djelo izvršio, reći ćeš da je to bio Vitez od Lavova, jer to je moje novo ime, koje je zamijenilo Viteza Tužnog Lika. Takav je običaj skitnika vitezova da mijenjaju imena kako im dođe – objasni Don Quijote.

Kada su stigli do raskršća, udare kola u jednom smjeru, a Don Quijote, Sancho i Zeleni u drugome. Kako se već mračilo, pozove ih Zeleni u svoje selo, što vitez i perjanik prihvate. Dojašu oni do kuće Zelenoga, kojega je Don Quijote prozvao Vitezom od Zelenog Plašta, čija se žena i sin veoma iznenade Don Quijoteovim likom.

Dok je Sancho stišavao kruljenje svoje mješine prikladnim i obilnim jelom što ga je pripremila žena Viteza od Zelenog Plašta, Don Quijote je zapodjenuo razgovor s njegovim sinom, čija je pojava odavala vitezu razboritog i bistrog momka.

– Čujem da ste velik pjesnik – započne Don Quijote.
– Pjesnik možda jesam, ali velik nisam nipošto – odgovori sin.

– To skromnost vaša progovara, što mi se sviđa, jer skromnost među pjesnicima nije česta pojava – primijeti Don Quijote, a zatim zatraži neka mu sin Viteza od Zelenog Plašta pročita koju svoju pjesmu.

Kada je momak izrecitirao nekoliko glosa i soneta, zadivi se vitez iz Manche kako se već dugo nije ničemu divio. Tako zadivljen, stade govoriti o poeziji koja nadvisuje mnoge znanosti, a naposljetku i o skitničkom viteštvu koje pak nadvisuje i u sebi sadržava gotovo sve ostale znanosti.

– Ta znanost sadrži u sebi mnogo različitih znanosti. Onaj koji joj se posvećuje mora znati pravo, jer mora znati što je *iustitia distributiva* i *commutativa* kako bi mogao svakome dati ono što mu pripada. Skitnik vitez također mora znati medicinu, poznavati liječenje i branje trave, jer kada se nađe ranjen usred pustoši, mora znati prepoznati biljke kojima će se izliječiti; mora znati astronomiju kako bi prema rasporedu zvijezda dokučio vrijeme i prostor; mora biti matematičar, jer matematika mu je potrebna na svakom koraku; mora znati osedlati konja, staviti mu potkove i zauzdati ga; mora biti čistih misli, strpljiv i milostiv, a nadasve mora biti junačan na djelu, jer on samo takva djela i provodi. Eto, po svemu navedenome, potpuno je jasno da viteška znanost nadvisuje sve ostale znanosti koje se uče na sveučilištima – završi tako Don Quijote misao o viteškoj znanosti, a sin Viteza od Zelenog Plašta razabra kako za njihovim stolom sjedi jedan divan i plemenit luđak.

POGLAVLJE “U MONTESINOVOJ ŠPILJI”
*u kojem Don Quijote doživljava veliku pustolovinu u
špilji*

Nakon četiri dana provedena u selu Viteza od Zelenog Plašta, Don Quijote i Sancho, koji bi ondje rado ostao još četiri dana, zahvale na gostoprimstvu i upute se prema novim pustolovinama. Don Quijote je vjerovao kako ne priliči skitnicima vitezovima da su toliko dugo u besposlici i raskoši, a htio je vidjeti i Montesinovu špilju koja se nalazila u ovome kraju i o kojoj je čuo razna čudesa. Pronađe vitez u selu valjanog momka, vodiča koji će ih odvesti do špilje, a rekoše mu da taj također veoma voli čitati viteške knjige. Dođe momak na magarici, oproste se svi sa svima i krenu prema slavnoj Montesinovoj špilji.

Za dan i pol jahanja stignu do odredišta, zastavši prije u jednom selu kako bi kupili uže, jer Don Quijote se namjeravao privezati i spustiti se u špilju. Ulaz u Montesinovu špilju bio je obrastao svakakvim trnjem, kupinama i grmljem, koje se sasvim ispreplelo i ulijevalo strah u Sanchove kosti te on stade preklinjati gospodara neka se ne spušta previše duboko.

– Priveži me i začepi – odgovori Don Quijote – jer ovo je posao za ruke koje ga znaju obaviti.

Kada su Sancho i momak pritegnuli uže za viteza, krene se on spuštati, ali stigne samo do otvora kroz koji ne može proći zbog trnja i granja. Stoga izvuče mač i sasječe grmlje, a svom tom bukom i lomljivom poplaši šišmiše i gavrane koji u velikom crnom oblaku odlete tako silovito da se Don Quijote zavrti na užetu kao igračka koja se kre-

će vrteći se oko svoje osi, odnosno zvrk. Kada se nekoliko puta zavrtio na obje strane, dovikne Sanchu i momku neka ga ponovno počnu spuštati prema dnu špilje.

– Isukrst i Bogorodica Špiljska neka te čuvaju, ti perjanico viteštva, junače čelični, neka se vratiš čitav na svjetlost danju – isprati viteza molitvama Sancho, a momak također promrmlja nekakvu sličnu molitvu i želju. Prođe tako izvjesno vrijeme otkako spuste Don Quijotea do podnožja i kako se vitez nikako ne oglašava, odluče krenuti s izvlačenjem, što je opet potrajalo izvjesno vrijeme. Kada su ga napokon izvukli, ugledaše da su mu oči zatvorene. Polože ga na tlo i stanu drmusati, ali vitez svejednako spava. Nakon poprilično prevrtanja i dozivanja, probudi se Don Quijote i progovori:

– Neka vam Svevišnji oprostí što ste me iz najugodnijega života trgnuli i odvukli s mjesta gdje sam spoznao da sve radosti svijeta prolaze poput sjena i sna.

Slušaju Sancho i momak i ne shvaćaju što vitez govori pa ga zamole neka im rastumači, što on i učini nakon što svi posjedaju po travi i užinaju.

– Poslušajte me sada pažljivo, jer ono što ćete čuti tako je veličajno da je gotovo nemoguće. Na dubini od šezdesetak stopa, kada se već uđe u špilju, nalazi se udubina. To je prostrana udubina te bi u nju mogla stati i kola zajedno s magarcem. Spustim se ja u tu udubinu da malo predahnem i razmislim kako bih se mogao spustiti još niže. U tim me mislima krene loviti san i odjednom se nađem nasred najugodnije livade koju je priroda ikada stvorila. Protrljam oči i pljusnem se triput da se uvjerim da ne sanjam, popipam se i po glavi da provjerim jesam li

to zaista ja, a po opipu i po prisebnim mislima zaključim kako sam isti onaj koji sada ovdje na travi razgovara s vama. Tada ugledam velebni kraljevski dvor s kristalnim zidovima i velikim vratima, kroz koja mi ususret ide starac u ljubičastoj tunici, tako dugoj da se vuče po podu. Začudim se njegovu dostojanstvu i uzvišenoj pojavi, kada on progovori:

– Junački viteže Don Quijote, čekamo već pola stoljeća da siđeš u ovu špilju i objaviš svijetu što se krije u njezinim mračnim dubinama. Pođi sa mnom, nepriko-snoveni gospodine, da vidiš čudesa koja se kriju u ovome dvorcu čiji sam ja poglavar, jer ja sam nitko drugi nego Montesinos, po kome je špilja i dobila ime.

Uvede me dakle u kristalni dvor gdje zapazim kako na odru leži vitez, a Montesinos mi objasni kako ga je ovdje začarao čarobnjak Merlin, koji je mudar kao sam vrag, ako ne i mudriji. Reče mi starac da me Merlin spominjao kao uskrснуće skitničkog viteštva koje može skinuti raznovrsne čini. Tada se začuje strašno jaukanje i jecanje, i ja ugledam povorku djevojaka u crnini. Idu one tako i nariču nad začaranim vitezom...

– Meni se sve to čini nekako nemogućim i nije mi jasno – prekine ga Sancho – kako ste vi sve to doživjeli za tako kratko vrijeme koliko ste bili u špilji, što je bilo nešto manje od jednoga sata.

– Nikako to nije bilo manje od jednoga sata – odvrati Don Quijote. – Ja sam ondje tri puta omrknuo i osvanuo, što znači da sam u špilji proveo tri puna dana. Ti još ne poznaješ svijet, Sancho, zato ti se sve što je nesvakidašnje čini nemogućim.

Zamisli se Sancho, a zatim se složi s gospodarom, jer zacijelo su se opet čarobnjaci upleli sa svojim čarolijama pa se ono što se ovdje čini kao sat vremena u špilji čini kao tri dana. Zamisli se i Don Quijote jer ne zna gdje je stao s pripovijedanjem, a zatim nastavi o tome kako je vidio one tri seljanke koje skakuću uokolo i kako je među njima prepoznao Dulcineju te ispriča još štošta što su perjanik i momak slušali načuljenih ušiju i otvorenih usta.

POGLAVLJE “PREDSTAVA U KRČMI”

u kojem se kazuje neobična zgoda s lutkarom i majmunom pogađačem

Nakon špilje put je dalje usmjerio Don Quijotea, Sancha i momka prema krčmi, gdje su napojili Rocinantea i magarce, a oni sjeli da večeraju. U taj mah uđe u krčmu čovjek odjeven sav u kožu divokoze, a na ramenu mu sjedi majmun. Razveseli se krčmar pridošlici i klikne razdragano:

– Ohoho, dobro došao, majstore Pedro! Večeras ćemo dakle imati priliku pogledati predstavu i vještine majmuna pogađača?

– Još i kako, gospodine. Idem samo do kola po pozornicu – odvrati Pedro i iziđe iz krčme.

Neobična njegova pojava privukla je pozornost Don Quijotea te on upita krčmara tko je taj čovjek i kakav je to majmun.

– To je majstor Pedro, čuveni lutkar i glumac koji putuje posvuda po Manchi i izvodi najizvrsnije komade što se prikazuju u našoj kraljevini. Sa sobom vodi i majmuna, a taj je majmun jedno čudo svjetsko, jer što god ga zapitaš, on pažljivo poslušaj, a zatim skoči Pedru na rame i šapne mu odgovor. Uzima majstor dva reala za svako pitanje, no majmun odgovara samo na prošla i sadašnja pitanja.

Svidi se ta pripovijest o majmunu Don Quijoteu te on već pripremi dva reala za kakvo pitanje, a u taj se čas vrati Pedro s pozornicom. Ugledavši Don Quijotea kako

im se približava, majmun prinese njušku lutkarovu uhu i mahnito zazvecka i zaškljocka, nakon čega Pedro padne na koljena pred Don Quijoteom, snažno mu zagrlji noge i poviče:

– Grlim ove noge kao dva stupa Herkulova! Ti slavni skitniče viteže, preslavni Don Quijote od Manche!

Začude se tome i Don Quijote i Sancho, a zatim i momak i krčmar te svi koji su čuli lutkarove riječi. Tada se Pedro baci pred Sanchove noge i s jednakim zanosom nazva ga najboljim perjanikom i najvjernijim pratiteljem najboljega viteza na svijetu.

– A sada ću prirediti omanju predstavu i zabaviti goste u krčmi – reče lutkar, a krčmar mu pokaže gdje će namjestiti pozornicu.

Dok je Pedro bio zabavljen pozornicom, Don Quijote izloži Sanchu svoje mišljenje o majmunovu gatanju i o tome kako sumnja da je lutkar sklopio pakt sa samim vragom. Zapita se Sancho kakav se *paket* može sklopiti s vragom, kad Pedro iziđe na pozornicu i pozdravi okupljene. Na pozornici, koju je sa svih strana okružio zapaljenim voštanim svjećicama, pridrži mu se tumač koji objašnjava radnju i štapićem pokazuje figure koje izlaze. Svi su se napeto upiljili u tumača, kad zatutnje bubnjevi i odjeknu trube. Tada tumač progovori:

– Istinita pripovijest koja će vam se uskoro prikazati sastavljena je od francuskih i španjolskih kronika, a govori kako je gospodin Gaiferos oslobodio svoju ženu Melisendru koja je bila zarobljena u Zaragozi.

Objašnjava tako tumač što se na pozornici događa, tko se i što se pojavljuje, a Don Quijote se svaki čas

ubacuje s kakvom primjedbom. Kad tumač spomene okrutne maurske konjanike koji udaraju po bjeguncima, po Gaiferosu i oslobođenoj njegovoj ženi, ražesti se vitez toliko da ustane i trgne mač.

– Hulje ružne! Dok sam ja ovdje, nećete tako postupati sa slavnim Gaiferosom! – glasno poviče, zaleti se na pozornicu i navali na lutke te jednima odsiječe udove, a drugima otkine glave.

Preklinje ga Pedro neka stane i objašnjava kako to nisu pravi Mauri, već su lutke od papira, ali Don Quijote siječe, i bode, i udara pa niti čuje niti vidi zgroženo lice lutkara koji jadikuje nad uništenim kazalištem. Majmun pogađač pobjegne na krov krčme, publika se uplašeno uzvrpolji, a Sancho se također zabrine, jer nije još nikad vidio gospodara u tako mahnitom bijesu. Kada je sve smlatio, napokon se primiri i obrati se okupljenima u krčmi:

– Sada ste imali priliku vidjeti koliko je važno da skitnici vitezovi i danas kroče po svijetu, gdje se nikad ne zna kada će se kakva zla sreća slučiti na one čestite, kao što bi se slučila na Gaiferosa i Melisendru da nije bilo moje zaštitničke ruke. Živjelo stoga skitničko viteštvo dok je svijeta i vijeka!

Majstor Pedro poslušava ga u nevjerici, a zatim stane kukati o svojoj propasti, što raznježi Sancha te on obeća lutkaru da će njegov gospodar platiti za svu štetu koju je počinio te će i vuk biti sit i koza cijela. Začudi se Don Quijote njihovu razgovoru jer ne razabire o kakvoj se šteti radi, no kada mu Pedro pokaže ostatke lutaka, razdani se vitezu.

– Uistinu, meni se učinilo da je Gaiferos zbilja Gaiferos, Melisendra zbilja Melisendra, a Karlo Veliki

Karlo Veliki. Tu zabludu nije skrivila moja zloba, nego čarobnjaci koji su, eto, i u ovu zgodu umiješali svoje spletkarske prste. No ja ću sve podmiriti, majstore Pedro, pa razmislite koliko tražite.

Majstor Pedro podigne sa zemlje jednu od lutaka i pomno je promotri:

– Za ovu lutku, koja je bez nosa i jednog oka, a to je krasotica Melisendra, tražim dva i pol reala.

Odredi tako Pedro cijenu za svaku lutku, a zatraži i dva reala za odbjeglog majmuna kojeg treba potražiti. Isplati Don Quijote, koji je bio vrlo darežljiv vitez, novac lutkaru, a zatim svi večeraju u miru i prijateljstvu.

POGLAVLJE “ČAROBNAČKI ČAMAC”

u kojem Don Quijote i Sancho Panza plove rijekom

Nakon odlaska iz krčme Don Quijote i Sancho stignu do rijeke Ebro. Razveseli se silno vitez toj bistroj vodi i zelenoj obali, jer ga je sve to nekako podsjećalo na ono što je vidio u Montesinovoj špilji. Dok su tako jahali uz vodu, ugleda Don Quijote čamac privezan za stablo, bez ikakvih vesala i druge opreme. Sjaše s Rocinantea i naredi Sanchu neka priveže konja i magarca za vrbu koja se ondje nalazila.

– Ovaj čamac zasigurno znači da je kakav vitez u nevolji i poziva me da uđem u njega i otplovim kamo je potrebno kako bih mu pomogao. O sličnim sam situacijama već čitao u viteškim knjigama, kako čarobnjaci ponekad nose čamac pa on začas stigne onamo gdje je ranjeni vitez koji je zatražio pomoć.

– Moja je perjanička dužnost, gospodaru, da upozorim kako ovo nije čarobnjački čamac, nego je ribarski, jer u ovoj se rijeci hvataju najfinije lojke koje je svijet ikad kušao – reče Sancho, no svejedno priveže životinje prema Don Quijoteovoj naredbi.

Vitez preču što mu perjanik govori i uskoči u čamac te prereže konop kojim je bio vezan. Sancho nevoljko uskoči za njim, kada se oglasi magarac žalosno njačući, a Rocinante stane povlačiti uže ne bi li se oslobodio. Ražalostio se Sancho vidjevši kako životinje tuguju i uplašio se da će ih struja odnijeti tko zna kamo u tom čamcu, ali Don Quijote je bio neumoljiv.

– Zašto plačeš, ti čovječe pamučnog srca? Što ti

nedostaje, ti prosjače usred obilja, dok se ugodno voziš po ovoj tihoj i blagoj rijeci ususret velikoj pustolovini? – upita vitez perjanika, koji tužnim pogledom isprati magarca.

Plove oni tako neko vrijeme, čiju je točnu mjeru kroničar junačkih djela hrabroga viteza propustio navesti, kad nasred rijeke ugledaju velike vodenice.

– Vidiš, Sancho, kako svaki pothvat biva nagrađen, a ti si se dvoumio oko upuštanja u njega. Eno ih dvorci u kojima je sasvim sigurno zatočena kakva dama, kraljica ili princeza, a vitez koji nam je pustio čamac htio je da ju izbavim.

Gleda Sancho kakvi vražji dvorci, kakve kraljice i izbavljenja, no bilo je nemoguće odgovoriti Don Quijotea od nauma što bi ga jednom smislio. Ugledaju sada vodeničari kako im se približava čamac s dvojicom luđaka koji su se namjerali ravno na vodeničko kolo, pa skoče i dugačkim motkama odgurnu čamac.

– Kamo ćete, jeste pošandrčali? Hoćete da vam se čamac razmrska o kolo? – uznemire se vodeničari.

– Jesam li ti rekao da je moja ruka ovdje potrebna? Gledaj kako se bore da ne dođemo do dvorca i kako nas odguruju tim đavoljim oruđem – reče Don Quijote Sanchu, a zatim se obrati onima na vodenici i nazva ih huljama, rugobama i svakakvim nepodobama.

– Puštajte na slobodu one koje držite u zatočeništvu! – zapovijedi im. – Puštajte ili ćete upoznati osvetničku ruku Viteza od Lavova, pravičnog Don Quijotea od Manche! – tako povikne i navali mačem na vodeničare, koji zbunjeni i dalje odguruju čamac motkama.

Sancho ne sudjeluje u svemu tome već kleči i moli

se za sretan kraj ove pustolovine, kad se prevrne čamac te on zajedno s gospodarom pljusne u vodu. Teška viteška oprema stala je Don Quijotea vući prema dnu, no vodeničari su poskakali u vodu i brže-bolje izvukli obojicu. Dotrčase ribari i ugledaše čamac koji je vodenica svojski razmrskala te stadoše tražiti od Don Quijotea neka im plati za počinjenu štetu. Don Quijote na to pristane, ali pod uvjetom da istog trena oslobode one koje su zatočili u dvorcu.

– Kakav dvorac, luđače? Isplati nam ono što je naše ili ćete se obojica loše provesti – odgovore ribari, a Don Quijote shvati kako se u ovu pustolovinu zacijelo upleo još jedan čarobnjak pa je prvi poslao čamac, a drugi ga prevrnuo.

Vitez zaključio kako se ovdje ništa ne može učiniti, ispriča se zatočenima u dvorcu i naredi Sanchu neka isplati ribare, što ovaj učini negodujući i gundajući. Upute se tada uz rijeku prema vrbi za koju su privezali Rocinantea i magarca, a vodeničari i ribari još su dugo prepričavali tu zgodu, iznova se čudeći neobičnim spodobama viteza i perjanika.

POGLAVLJE “U ZAMKU KOD VOJVODE”
*u kojem se doznaje kako će se Dulcinea osloboditi
začaranosti*

Don Quijote i Sancho uzjašu životinje bez riječi, vitez razočaran svojim neuspjelim pothvatom, a perjanik ljut što se novac tako bezglavo troši, i zapute se prema izlazu iz šume. Kad su pristigli do livade, ugledaju ondje nekakvu skupinu ljudi, u kojoj se našla i jedna fina gospođa na otmjenom konju. Zapne ona Don Quijoteu za oko te on zapovijedi Sanchu neka odjaše onamo i prenese joj njegove pozdrave te usrdno zamoli za dopuštenje da joj priđe. Potjera Sancho magarca i dojaše do gospođe, klekne pred nju i reče:

– Presvijetla gospođo, moj gospodar, Vitez od Lavova, šalje vam pozdrave i moli vaše dopuštenje za prilazak. Gospodin Vitez od Lavova, koji se donedavno zvao Vitez Tužnog Lika, poslao je mene, a ja sam mu perjanik Sancho Panza, da provjerim može li njegovo društvo koristiti vašoj uzvišenosti, što će njemu biti velika čast i radost.

– Čestiti perjaniče – odvrati gospođa vojvotkinja – poruku si prenio onako kako se poruke valjano prenose. Ustani, perjaniče, jer ne priliči da štitonoša tako slavnoga viteza, o kojem smo već čuli toliko glasova, ovako kleči.

Ustane Sancho, veoma zadovoljan ljubaznošću ove fine dame i činjenicom što je upravo on perjanik viteza o kojem se već čulo toliko glasova. Mahne perjanik gospodaru neka im se pridruži, a Don Quijote se uspravi u sedlu i zauzme otmjeno držanje te laganim kasom dojaše do

gospođe vojvotkinje i poljubi joj ruku. Vojvotkinja pozove obojicu u svoj zamak, gdje će Don Quijote biti dočekan onako kako se u zamcima dočekuju skitnici vitezovi.

Kronika kaže da su vojvotkinja i vojvoda bili upoznati s Don Quijoteovim ludilom, a bili su i pomalo nestašni pa su se odlučili našaliti sa skitnikom vitezom i njegovim perjanikom. Podanicima u zamku naredili su neka se ponašaju onako kako je to opisano u viteškim knjigama, a prema Don Quijoteu su se odnosili kao prema najslavnijemu vitez u Španjolske, posjevši ga na pročelje stola. Kako su se vitez i perjanik u zamku zadržali više dana, doznali su vojvoda i vojvotkinja o najrazličitijim njihovim pustolovinama, a posebno ih se dojmila ona sa začaranom Dulcinejom i budalaština Sanchova, koji vjeruje u priču o čaranju iako ju je upravo on smislio. Stoga vojvoda i vojvotkinja uoče priliku za šalu s pričom o začaranoj Dulcineji.

Bila je noć i svi su u zamku već bili pozaspali, kad se odjednom kroz tišinu začuje tutnjava, bubnjanje i lomljava, a tamu obasja takva svjetlost da se činilo kao da cijela šuma gori. Začudi se Don Quijote, prene se Sancho Panza, a nelagodno se osjete čak i oni koji su znali uzrok toj iznenadnoj pojavi. Iziđu svi u dvorište, gdje je već stajao glasnik u đavoljoj odjeći.

– Ja sam vrag i tražim Don Quijotea od Manche; stiže vojska na kolima koja vodi začaranu Dulcineju od Tobosa. Tebi će se, Viteže od Lavova, obratiti junački Montesinos u čijoj si špilji bio, i reći će ti kako da skineš čari sa svoje neprispodobive Dulcineje – tako reče, skoči na konja i odjaše, a Don Quijote se stane pripremati za svečano saznanje, dok se Sancho nije mogao načuditi kako je vrag

zapravo vrlo ljubazan.

Ne prođe mnogo i uz zvuke glazbe dođu najavljena kola. Vuče ih šest sivih mula na kojima jašu ljudi u bijelom ruhu, sa zapaljenim voštanicama. Na vrhu kola nalazi se prijestolje gdje se smjestila vila, a lice joj pokriveno prozračnim velom. Do nje se nalazi spodoba u crnoj mantiji, s crnim velom prebačenim preko lica. Zaustave se kola tik do zamka i spodoba u mantiji podigne veo te se vojvodi, vojvotkinji, Don Quijoteu i Sanchu ukaže nitko drugi nego Smrt.

*– Merlin sam čarobnjak ja,
kronike kažu da sam sin vraga,
no poznavatelj sam vitezova
i moja je čud blaga.
Ti junačka skitnička slavo,
koja po svijetu brodiš,
učini kako je pravo
da Dulcineju oslobodiš.
Tvoj perjanik Sancho
ogoliti stražnjicu mora,
budi sretna Mancho
što žrtvuješ ovog stvora.
Po stražnjici njemu treba dati
tri tisuće i tristo udaraca,
dok ne zaboli ne treba stati
i Dulcinejin će lik opet njezin postati.*

Tako reče živa Smrt pomalo pospanim glasom, a

Sancho se, sasvim očekivano, uzviče kao bijesna piljarica:

– Koga vraga crnoga? Tri tisuće udaraca? Neću! Neću ni tri udarca, neka odnese vrag ovakvo skidanje začaranosti! Što se moje stražnjice tiču čarolije?

– Ti udarci ne trebaju biti na silu već na vašu volju. Nije određen nikakav rok, dakle mogu se upriličiti kad god vama bude odgovaralo – objasni Smrt.

– Ni sada, ni ikada! Neka se moj gospodar žrtvuje za Dulcineju, ona je njegova vladarica – pobuni se opet Sancho.

Don Quijote ga ošine mrkim pogledom i htjede izreći kakvu kletvu na perjanikov račun, ali preduhitri ga vila koja podigne veo i reče:

– Ti plitka glavo perjanička! Usplahirio si se zbog tri tisuće i tristo udaraca, koliko jedan prosječan jadnik u sirotištu dobije svaki mjesec. Umekšaj se, ti kukavna dušo, umekšaj se kao zrela smokva i primi ponosno te udarce, kako ćeš nakon njih primiti i namjesništvo na otoku.

Viline posljednje riječi učine da se Sancho zamisli i promisli je li tri tisuće i tristo udaraca prevelika žrtva za namjesništvo. Nakon nekoliko trenutaka neizvjesne tišine progovori on ovako:

– U redu, pristajem na udarce, pod uvjetom da ja sam sebe izbatinam kada me volja. Ako se koji put slučajno promašim, neka mi se i taj udarac uračuna.

Tek što Sancho to izgovori, začuje se opet glazba i svečano odjeknu puške, a Don Quijote poljubi perjanika ravno u čelo.

POGLAVLJE “SANCHO SE PRIPREMA ZA NAMJESNIŠTVO”

u kojem Don Quijote daje perjaniku razborite savjete i časne preporuke

Sljedeće jutro vojvoda zovnu Sancha na ozbiljan razgovor i priopći mu kako će mu pripasti jedan od njegovih otoka, sasvim okrugao kao pravi pravcati otok, gdje će valjanim upravljanjem sasvim sigurno steći izobilje kakvo samo može zamisliti. Vojvoda reče i kako će mu se večeras pripremiti prikladna odjeća za namjesništvo koja će biti napola učenjačka, a napola nalik na odjeću vojskovođe, jer na otoku je potrebno znanje, baš kao što je potrebno i oružje. Istakne vojvoda kako znanja Sancho svakako ima, a oružje će mu dodijeliti uz odjeću za namjesništvo. Sluša Sancho ponosno što vojvoda govori, kad priđe Don Quijote i odvuče perjanika u svoju sobu, da ga savjetuje o službi koja mu predstoji.

– Poslušaj me, Sancho, jer ono što ću ti reći trebao bi na umu imati svaki poštenu otočni namjesnik. Pokušaj upoznati samoga sebe, jer kada čovjek sam sebe upozna, tada se ne nadima kao žaba koja je umislila da je vol. Ponosi se svojim niskim rodnom i seljačkim podrijetlom, jer nisi se do mjesta namjesnika popeo krvlju koja se nasljeđuje, nego vrlinom koja se stječe, što mnogo više vrijedi. Pokaži blagost kada možeš i budi milosrdan, jer našim je očima sjajnije milosrđe od pravednosti. Ako poslušаш te savjete, Sancho, dugo ćeš poživjeti u miru sa svijetom, a slava će ti biti vječna – reče Don Quijote i svatko tko bi ga čuo kako

tako zbori pomislio bi zasigurno da je on sasvim pri pameti.

Sancho je vrlo pažljivo slušao i nastojao zapamtiti savjete koje mu je gospodar iznio. Don Quijote nastavi dalje ovako:

– Ne hodaj uokolo nemarno odjeven, jer neuredna odjeća otkriva smušeni duh. Ne jedi češnjak, da ne bi po smradu otkrili tvoje prostastvo. Žvači zatvorenih usta i nemoj eruktirati pred ostalima. Kad jašeš na konju...

– Ne razumijem, gospodaru, što je eruktiranje i kako da to ne činim – prekine ga Sancho.

– Eruktirati znači podrigivati, što je jedna od najgadnijih riječi u našem jeziku. Zato pošten svijet umjesto *podrigivati* govori *eruktirati* – objasni Don Quijote.

– Onda ću tako odsad i ja govoriti i zapamtiti ću taj savjet, jer ja zaista često podrigujem.

– Eruktiraš, Sancho, ne podriguješ – opomene ga Don Quijote.

Nastavi tako vitez s razboritim savjetima i časnim preporukama, a Sancho reče kako su to uistinu dobre i korisne upute, no kako će ih on zasigurno zaboraviti kao lanjski snijeg. Stoga Don Quijote zapiše savjete da Sancho može, ako mu zatreba, pronaći nekoga tko će mu ih pročitati. Ali tek što ih je perjanik preuzeo, dospiju upute u ruke vojvode te se on i vojvotkinja iznova začude mudrosti i ludosti Don Quijoteovoj i nastave sa svojom šalom. Tog istog poslijepodneva otpreme Sancha na mjesto koje će biti njegov otok. Perjanik se u suzama pozdravi s Don Quijoteom koji mu udijeli blagoslov, a vojvodi i vojvotkinji poljubi ruke. Odjeven u raskošnu

pravničku odjeću i zaogrnut plaštem, Sancho skoči na mulu i u pratnji svog magarca i mnogih ljudi uputi se prema otoku.

Ostavši bez perjanika, Don Quijote se iznenada ražalosti te bi, da je mogao opozvati njegovo namjesništvo, to istog trena i učinio. Legne u postelju sjetnih misli i nujnog raspoloženja, no poveseli se kada zapazi da je Sancho zaboravio čizme te ih naumi obuti idućeg jutra.

POGLAVLJE “SANCHOVA RJEŠENJA”

koje govori kako je perjanik slavnoga viteza provodio svoje namjesništvo

Stigao tako Sancho s pratnjom u mjestašce na otoku Barataria gdje ih je svečano dočekalo općinsko vijeće i veliko slavlje dobrodošlice. Odvedu mještani novog namjesnika u glavnu crkvu da zahvale Svevišnjem što ga je nebo poslalo ovamo, a zatim mu predaju ključeve, odvedu u sudnicu i proglase stalnim namjesnikom otoka. Nije se Sancho na sudačkoj stolici uspio ni promeškoljiti kad u sudnicu uđu dva čovjeka, jedan u seljačkoj odjeći, a drugi po svemu sudeći krojač.

– Gospodine namjesniče – obrati se krojač Sanchu – ovaj je seljak došao jučer u moju radionicu i donio mi manji komad sukna te zatražio da mu napravim kapu. Izmjerim ja sukno i kažem mu da će biti dovoljno za kapu, na što on upita hoće li možda biti za dvije kape. Ja već slutim kamo to vodi i kakvo je njegovo mišljenje o krojačima te zacijelo vjeruje da mu ja namjeravam ukrasti komad tog sukna. Odgovorim ja, da vidim koliko će to daleko ići, da će biti za dvije kape, i tako stigosmo do pet kapa. Dođe on ujutro do mene, ja mu predam kape, a on ih ne želi uzeti već hoće da mu sukno ili vratim ili da mu ga isplatim.

– Je li tako kako kaže krojač? – upita Sancho seljanina.

– Jest, gospodine namjesniče – odgovori seljanin – ali naredite krojaču neka vam pokaže te kape.

Ne pričekavši naredbu, krojač izvuče iz džepa ruku i

pokaže pet kapa koje je nataknuo na pet vrhova prstiju. Okupljeni se u sudnici nasmiju takvim kapama, a Sancho se zamisli. Nakon što je razmislio, presudi on onako kako je smatrao da je u skladu sa zdravom pameću – za sklopljeni posao krojač gubi novac, seljak gubi sukno, a kape dobivaju zarobljenici u otočnom zatvoru. Začudi se cijela sudnica toj Sanchovoj presudi i ponovno prasne u smijeh, no bude učinjeno onako kako je novi namjesnik naredio. Zaredali se slučajevi jedan za drugim, a Sancho ih je sve vješto razmrsio i dokončao presudama, ali cijelo ga je to suđenje veoma izmorilo i ispraznilo mu trbuh. Stoga se silno razveseli kada ga iz sudnice odvedu u raskošnu palaču gdje je u velikoj dvorani bio rasprostrt kraljevski stol. Čim je Sancho zakoračio u dvoranu, začuju se trublje, a četiri ga paža posjednu za stol koji je prekrivalo mnoštvo zdjela te se namjesnikove oči zacakle od zadivljenosti. Pokraj stola nalazio se čovjek s kitovom kosti u ruci i tek što je Sancho okusio hranu iz prve zdjele, ovaj primakne kost zdjeli i odgurne je ustranu. Sancho ga pogleda začuđeno, ali ne reče ništa već navali na drugu zdjelu. No isto se dogodi i s drugom zdjelom i prije nego je Sancho stigao okusiti hranu pa nekadašnji perjanik Viteza od Lavova upita razdraženo:

– Je li ovo ručak ili lakrdija?

– Gospodine namjesniče – odgovori onaj s kitovom kosti u ruci – takav je običaj i po drugim otocima gdje namjesnici ručaju. Ja sam, naime, liječnik i zadužen sam da stojim pokraj vašeg stola i uklanjam onu hranu koja bi bila štetna za vaše zdravlje, a puštam onu koja vam čini dobro.

Upita sada Sancho koja bi to hrana prema njegovu

mišljenju bila, a liječnik mu, uz sve zdjele i lonce što se puše krasnim miomirisima, savjetuje nekoliko tankih kolačića i jednu tanku krišku dunje koja je dobra za želudac i pomaže probavi.

– Tako mi zvijezda na nebu, gospodine liječniče, ako mi ne date da jedem što hoću, zgrabit ću batinu i rastjerati sve liječnike s otoka – ražesti se Sancho toliko da liječnik u strahu obeća da će mu dopustiti večeru kakvu želi, čak i ako se time ogriješi o sve Hipokratove principe. Zadovolji se novi namjesnik tim liječnikovim obećanjem i s nestrpljenjem stane čekati vrijeme večere.

Sljedećeg jutra, kada se nakon oskudnog doručka mrzovoljan uputio do sudnice, dočeka ga tamo neki došljak koji mu iznese pitanje:

– Slušajte dobro, gospodine, jer je važno i vrlo teško... Jedna rijeka prelazi preko neke gospoštije, a na njoj se nalazi most. Na kraju mosta nalaze se vješala i sudnica u kojoj se sudi prema zakonu koji je odredio gospodar mosta i gospoštije, a on glasi: “Tko prelazi preko ovog mosta, mora se zakleti da govori istinu i reći odakle dolazi i kamo ide. Ako kaže istinu, neka prijede; ako izgovori laž, neka bude obješen na kraju mosta.”

Mnogi se uplašiše te stroge odredbe pa nije bilo nikakvih problema, sve dok ne dođe čovjek koji pod zakletvom reče da ide u smrt, na ona vješala na kraju mosta. Zbune se sada u sudnici jer ne znaju što im je činiti; ako čovjeka propuste, zakleo se lažno i mora biti obješen; ako ga pak objese, govorio je istinu i mora biti propušten. Tako su se suci našli u neprilici jer ne znaju što im je činiti, no onda su načuli za vaše namjesništvo i bistar vaš um koji je riješio svaki izloženi slučaj te su poslali mene da vas

zamolim za pomoć.

Sluša Sancho došljaka i čudi se na kakvom je glasu njegov um, a zatim ga zamoli da sve još jedanput ponovi kako mu štogod ne bi promaknulo i kako bi donio ispravnu odluku. Kada je došljak sve još jedanput izložio, reče novi namjesnik ovako:

– Ako je tako kako kažete, onda ja kažem neka propuste onaj dio čovjeka koji je govorio istinu, a onaj dio koji je pod zakletvom lagao neka bude obješen. Tako će odredba o prijelazu preko mosta biti zadovoljena.

– Gospodine namjesniče – zbunjeno će došljak – onda će se taj čovjek morati prepoloviti na istinitu i lažnu polovicu... A ako bude prepolovljen, umrijet će i prije vješala te se neće ništa postići od onoga što zakon traži.

Sancho zausti da iznese primjedb u kompleksnosti toga slučaja čije rješenje traži pun želudac, a njegov je gotovo prazan, kada ga prekine tajnik koji uđe u sudnicu i reče da je namjesniku stiglo Don Quijoteovo pismo.

POGLAVLJE “SANCHO NAPUŠTA NAMJESNIŠTVO”

u kojem se doznaje što je Don Quijote pisao Sanchu, a što Sancho Don Quijoteu, i završava namjesništvo vitezova perjanika

Sancho zatraži od tajnika neka pročita pismo u sebi, pa ako ne nađe ništa što se ne bi trebalo čuti, neka ga pročita naglas. Poslušaj ga tajnik i pročita pismo, a zatim reče:

– To što gospodin Don Quijote piše vašoj namjesničkoj dužnosti ne samo da se može pročitati naglas nego bi trebalo zlatnim slovima otisnuti. A piše ovako:

PISMO SANCHU PANZI PIŠE DON QUIJOTE OD MANCHE

Kako sam očekivao glasove o tvojim nepodopštinama i nebrizi za otok, vrlo me iznenadilo kada sam čuo da govore o tvojoj pameti i pravilnom vladanju. Govore da vladaš kao pravi čovjek, a da si takav čovjek da si zamalo ovca, jer postupaš sasvim ponizno. Stoga ti poručujem, prijatelju Sancho, da je ponekad potrebno zbog ugleda u službi biti manje ponižan, no ne budi uvijek krut, kao što nećeš uvijek biti blag, jer razboritost se nalazi na pola puta između tih dviju krajnosti.

Šeći i obilazi trgove jer važno je da se namjesnik kreće među ljudima i svojom prisutnošću pruža veselje pravednima i drhtaj grešnicima. Gledaj, čitaj i ponovno čitaj one savjete koje sam ti dao prije nego što si otišao i javi mi što ti se događa, jer mene besposleni život kod vojvode mrcvari

svojom stalnošću i nezanimljivošću, a takav život nije namijenjen skitnicima vitezovima. Sudim stoga da ću se uskoro opet otisnuti u kakav pohod, čim ozdravim od nekakve ogrebotine koja mi je zadesila nos, što svakako hoću, jer ako postoje čarobnjaci koji mi čine zlo, postoje i takvi koji su me uzeli pod svoje okrilje.

Cura ut valeas – govorim ti ovo na latinskom jer si zasigurno naučio latinštinu otkad si namjesnik.

*Tvoj prijatelj
vitez Don Quijote*

Poslušao Sancho pažljivo što mu je tajnik pročitao, a zatim ustane od stola i zatraži da se Don Quijoteu odmah sastavi odgovor. Zapovijedi tajniku neka zapisuje što mu kazuje, a započne ovako:

PISMO DON QUIJOTEU OD MANCHE PIŠE SANCHO PANZA

Toliko su me zaokupili poslovi namjesništva da se ne stignem ni počesati po glavi ni nokte porezati. Govorim to zato, gospodaru, da se ne čudite što vam se dosad nisam javio. U namjesništvu mi je više zlo nego dobro te više gladujem nego dok sam s vama obilazio šume i gore. Ovdje u vrijeme obroka dolazi neki liječnik, kojega valjda plaćaju da ubije svakog namjesnika koji dođe na otok, pa stoji pokraj mog stola i uklanja hranu. Kaže da je najbolji lijek post i samo post, dok se čovjek ne osuši kao kitova kost kojom odguruje zdjele.

To što kažete neka obilazim trgove, to i činim, te sam

jučer pronašao piljaricu koja je pomiješala mlade i pljesnive lješnjake. Sve sam te lješnjake dao školskoj djeci koja će ih već probrati i izdvojiti one dobre, a piljarici sam zabranio da dva tjedna dolazi na trg. Ovdje govore da nema goreg svijeta nego što su piljarice, koje su bez stida i bez obraza, u što sam se uvjerio.

Ovo što kažete o ogrebotini nisam razumio, ali pretpostavljam da je to još jedna čarobnjačka nevaljalština. Neka vas Svevišnji oslobodi njihovih zlodjela, a mene neka oslobodi ovog namjesništva prije nego se smežuram kao groždica i umrem od gladi.

Vaš vječni sluga

Sancho Panza, namjesnik

Prođe tjedan dana Sanchova namjesništva, a on niti napojen vinom niti utažen hranom, već je sit samo suđenja i presuda. Leži tako u postelji i razmišlja kako bi valjalo završiti s ovom službom koja mu nikakvu sreću nije donijela, kad začuje silnu buku i viku uz mahnito bubnjanje. Skoči iz postelje i obuje papuče, a na vratima već stajahu ljudi sa zapaljenim bakljama i mačevima.

– Na oružje, gospodine namjesniče! Neprijatelj je kročio na otok! Oboružajte se odmah – uzviče se horda na Sanchovim vratima.

– Kakvo oboružavanje? Ne razumijem se ja u oružje! To bismo trebali prepustiti mojem gospodaru Don Quijoteu, koji bi sigurno začas dokrajčio neprijatelja – zbuni se Sancho, no horda ne haje za njegove prigovore već ga natovari štitovima i oklopima te mu tutne koplje

u ruke.

Oklopljen kao žutouha kornjača, Sancho se pokušava pomaknuti, ali samo tresne na tlo i izvali se na leđa. Pomahnitala ga rulja preskoči i izjuri vani, a Sancho se ponada da će neprijatelj osvojiti otok te će biti gotovo s njegovom namjesničkom dužnošću. No ne prođe dugo kad se oglasi jedan od njegovih otočana:

– Pobjeda! Pobjeda! Ustanite, gospodine namjesniče, da se veselimo pobjedi!

– Podignite me! – zapovijedi Sancho razočarano.

Podignu ga šaljivdžije koji cijelu tu epizodu s neprijateljem izmisliše i odvežu mu oklop. Sancho se bez riječi odjene i ode do svog magarca. Uputi sivcu nekoliko riječi, počese ga po njušci i osedla ga, a okupljenome mnoštvu reče:

– Pustite me da se vratim svojoj prijašnjoj slobodi, jer nisam ja rođen da budem namjesnik otoka. Ne znam izdavati zakone i donositi presude kao što znam orati, kopati i rezati lozu, i draža mi je u ruci motika nego namjesničko žezlo.

Izgrli Sancho okupljene, koji ga nevoljko otpuste s namjesničke dužnosti, zatraži pol sira i pol kruha za put te skoči na magarca i napusti svoje toliko očekivano namjesništvo. Odjaše u potrazi za gospodarom vitezom čije mu je društvo bilo draže nego da je namjesnik na svim otocima Španjolske.

POGLAVLJE “NEVOLJA JE BOLJA S KRUHOM”

*koje govori kako je Sancho zajedno s magarcem
izvučen iz jame i kako je Don Quijote
napokon otišao iz vojvodina zamka*

Jašući prema vojvodinu zamku gdje je ostavio Don Quijotea kada se uputio prema otoku, Sancha Panzu za tekne noć i on zaključi kako bi bilo najbolje stati negdje pokraj puta i pričekati da se razdani. No zla kob umiješa se u tu njegovu zamisao i on zajedno s magarcem ljosnu u mračnu jamu. Zanjšti magarac prestrašeno, a Sancho kuka i proklinje svog sveca zaštitnika.

– Kakve sve nevolje čovjeka zadese na ovome svijetu... Ne zaobiđu ni onoga koji je do jučer bio namjesnik i zapovijedao služinčadi – eto ga danas u jami gdje će poginuti od gladi zajedno sa svojim magarcem. Nisam ja onakve sreće da ovdje nađem druge svjetove kao što ih je gospodar Don Quijote vidio u špilji. Ovdje ću naći samo žabe i zmije, a jednoga će dana naći mene i samo kosti moje i sivčeve po kojima će znati da se Sancho Panza nikada nije rastajao od svojeg magarca – tako jadikuje Sancho, a magarac samo sluša gospodarovo kukanje koje se protegnulo na cijelu noć.

Čim je svanulo, stane Sancho dozivati upomoć ne bi li ga tkogod čuo i priskočio, no nitko se ne pojavi. Obešhrabren, zavalio se opet na zemlju i izvuče komad kruha iz bisaga te ga ponudi magarcu, koji se pri padu poprilično ugruvao.

– Sve su nevolje s kruhom bolje – reče i pruži komad

sivcu.

Sudbina je htjela da Don Quijote tog dana pođe razgibati Rocinanteove duge noge upravo pokraj jame u koju se zamalo i on strovali. Priđe sasvim blizu rubu i pogleda u bezdan, a zatim mu se učini da čuje nekakvo dozivanje. Poslušao vitez pažljivo i prepozna glas iz dubine, samo mu u prvi mah ne bude sasvim jasno kome bi ga pripisao.

– Govori tko si i što želiš da učinim, jer moje je zvanje takvo da pomažem potrebitima s ovoga i onoga svijeta.

– Po govoru sudim da ste vi zacijelo vitez Don Quijote – poviče Sancho iz dubine – a ja sam perjanik vaš, Sancho Panza, koji je još na ovome svijetu, otkako se rodio!

– Čujem te, Sancho. Pričekaj me ovdje dok ne dovedem vojvodu i ljude s užetom da te izvuku iz ove provalije u koju su te zacijelo svalili tvoji grijesi – dovikne Don Quijote i požuri u zamak obavijestiti vojvodu o ovoj nezgodi.

Nakon izvjesnog vremena, mnogo muke i mnogih izmjena snažnih ruku, izvuku napokon Sancha i magarca iz jame pa se svi upute natrag u zamak, gdje bivši otočni namjesnik ispriča vojvodi i vojvotkinji kako je otišao sa svoje dužnosti. Reče i kako se vraća u službu perjanika, jer ako u toj službi i jede samo kruh, barem nije gladan, a najvažnije mu je pod nebom da bude sit. Vojvoda i vojvotkinja nimalo ne požale što su priredili takvu šalu s vite-zovim perjanikom i namjesništvom, pogotovo nakon što im u posjet stigne jedan od mještana otoka i ispriča kako su se proveli sa Sanchom.

Don Quijote pomisli kako je napokon stigao čas

kada bi valjalo napustiti dokoni život koji provodi u zamku i uloviti kakvu novu pustolovinu. Zamoli stoga vojvodu i vojvotkinju za dopuštenje da krene, na što oni nevoljko pristanu, a zatim zajedno s perjanikom odjaše ispraćen mnogim pogledima i pokojom primjedbom. I dok je viteza pomalo hvatala sjeta koja često nastupa pri rastancima, Sancho se nije mogao prestati osmjehivati pri pomisli na bisage koje je u zamku napunio raznovrsnim nasladama za trbušinu.

POGLAVLJE “DON QUIJOTE PRONALAZI KRONIKU O SAMOME SEBI”

u kojem se nalazi dobro znamenje i razne neistine zabilježene u kronici o vitezima iz Manche

Nastavivši slijediti svoj viteški poziv, Don Quijoteov duh ubrzo opet živne te se on u zanosu obrati Sanchu, koji je jahao pokraj njega i zobao grožđe:

– Sloboda je jedan od najvrednijih darova koje je Svevišnji dao ljudima. Ni jedan drugi dar nije ravan tome i za njega treba i poginuti, ako je nužno. Živio sam u takvom obilju kod vojvode na dvoru, ali uza sve te gozbe mene je, Sancho, mučila takva glad jer sam morao zahvaljivati na milosti i dobročinstvima, što mi je zavezalo duh snažnim okovima koji su mi priječili slobodu. Najljepše je onome komu su nebesa udijelila komad kruha i ne treba zahvaljivati nikome osim nebesima!

Razveže tako Don Quijote o slobodi, a kad prodoše koju milju, ugledaju nekoliko ljudi u seljačkoj odjeći kako su rasprostrli bijelu plahtu po travi i na njoj sjede i užinaju. Do njih se nalazi još bijelih plahti kojima je nešto pokriveno i zamotano, što odmah privuče Don Quijoteovu znatiželjnu narav. Priđu vitez i perjanik ljudima na travi, vitez ih uljudno pozdravi i zapita što je pod plahtama.

– To su reljefi likova, izrezbareni u drvu, za oltar koji uređujemo u selu. Pokrili smo ih plahtama da se ne zapraše ili okrhnu.

– Zamolio bih vas da maknete plahte i dopustite mi da ih pogledam – pristojno će Don Quijote, a jedan iz

družine na travi pažljivo odmota zamotani reljef.

Rezbarija je prikazivala svetog Juraja na konju kako ubija zmaja. Zmaj se zamotao oko nogu konja, a snašlo ga je Jurjevo koplje.

– Taj skitnik vitez jedan je od najslavnijih vitezova koji su hodili po svijetu. Da vidimo dalje – reče Don Quijote, a momak odmota i drugi reljef te se pokaže sveti Martin koji dijeli kabanicu sa siromahom.

– To je također jedan od skitničkih pustolova, a vidiš, Sancho, kako dijeli svoju kabanicu sa siromahom. Taj je bio tako darežljiv da bi mu dao i cijelu kabanicu, ali je zasigurno bila zima pa mu je dao polovicu – primijeti Don Quijote i zamoli da maknu i sljedeću plahu, pod kojom se pojavi sveti Pavao koji je pao s konja.

– Ovaj je isprva bio najveći neprijatelj Crkve, a zatim se preobratio i postao njezin najveći branitelj. Bio je skitnik vitez za života, a svetac na samrti.

Kada su im pokazali sve reljefe, Don Quijote reče kako je to svakako dobar znak što su on i perjanik naišli na ovaj piknik sa svecima, jer su se oni posvetili istome pozivu kojem se on posvetio. Sancho se zadivi gospodaru i njegovoj pameti koja je zabilježila valjda sve svjetske likove i događaje pa kada su pozdravili družinu na travi, reče vitez:

– Ako se ovo što se upravo dogodilo može nazvati pustolovinom, to mi je najljepša koja nam se dogodila otkad lutamo. Nije bilo ni batina, ni straha, ni gladi.

Krenuše obojica dalje zadovoljni i istog popodneva pristigoše do krčme gdje zatražiše smještaj. Sancho zapita krčmara što se nudi za večeru, a ovaj odgovori da se nudi štošta, neka samo zatraži. Dok je perjanik razmatrao je-

lovník i raspravljao s krčmarom, vitez se ispruži na ležaj u sobi kako bi malko posložio misli. No naum mu ubrzo prekinu glasovi što se začuše s druge strane zida:

– Gospodine Jerónimo, možete li prije večere pročitati još koje poglavlje *Don Quijotea od Manche* da nam čekanje brže prođe?

Čuvši gdje se spominje njegovo ime, Don Quijote istog trena skoči na noge i prisloni uho na zid.

– Gospodine Juan, zašto da opet čitamo te budalaštine o skitnjama? – začuje se drugi glas, a Don Quijote ljutito iziđe iz sobe.

– Tko god tvrdi da su Don Quijoteove pustolovine budalaštine, taj ili nije pri pameti ili čita neistine – zavikne vitez.

Oni koji se oslovljavahu s Jerónimo i Juan provire kroz vrata i upitaju neobičnu mršavu priliku pred sobom hoće li se predstaviti. Don Quijote otvori usta da će prozboriti, no u tome ga pretekne njegov perjanik:

– Tko bi bio nego Don Quijote glavom i bradom – ponosno će Sancho, a ona se dvojica izbeče u čuđenju.

Pozovu Jerónimo i Juan, koji također bijahu vitezovi, Don Quijotea da im se pridruži na večeri i daju mu neka pogleda knjigu u kojoj su opisane njegove pustolovine. Vitez od Manche je prelista i nađe brojne netočnosti i izobličivosti te ispriča Jerónimu i Juanu što se i kako se zaista dogodilo. Zapitaju tada Don Quijotea kamo namjerava dalje krenuti, jer vitez iz knjige uputio se nakon noćenja u krčmi prema Zaragozazi.

– Kad je tako, onda ću ja dokazati lažljivost ovoga pisca i neću ni zakoraknuti u Zaragozazu, nego ću otići u sasvim suprotnom smjeru, prema Barceloni – reče Don

Quijote i ode na počinak.

POGLAVLJE “RAZBOJNICI U KROŠNJI I POD
NJOM”

*u kojem Don Quijote i Sancho Panza pronalaze noge
u krošnji i čestitog Roquea*

Put za Barcelonu prolazio je bez pustolovina i zgoda koje bi zavrijedile da ih se spomene. Sve do jedne noći koju su vitez i perjanik namjeravali prespavati pod drvećem. Sancho zaplovi u san istom što se nasloni na hrast, no Don Quijote nikako nije mogao zaspati te mu se čas čini da je u Montesinovoj špilji, čas mu se ukazuje Dulcinea, a čas čuje koji uvjeti trebaju biti ispunjeni da bi se ona oslobodila začaranosti. Pogleda tada usnulog Sancha i rasrdi se zbog njegova nemara, jer je sebe izudarao samo nekoliko puta, što je još jako daleko od onih tri tisuće i tristo udaraca koliko je odredio Merlin. Hitro skoči na noge i odveže Rocinanteove uzde, namjeravajući izmlatiti Sancha koliko je potrebno da Dulcinea opet poprimi svoj božanski lik. Ali čim mu je Don Quijote prišao, probudi se Sancho i upita ga što smjera.

– Došao sam te izbatinati i nadoknaditi što si ti zane-mario. Dulcinea propada, ja uzaludno čekam, a ti živiš bezbrižno. Skini te hlače da ti odvalim barem dvije tisuće udaraca, a ostatak ćemo onda kada ti modrice izgube boju.

– A ne, nećemo tako, gospodaru. Ja ću se izbatinati sam kada mi dođe, a sada mi nije došlo – odvrati Sancho ozbiljno.

Vidjevši da se perjanik ne da izbatinati milom, navali na njega Don Quijote silom, ali Sancho sjedne na njega i uhvati mu obje ruke, tako da se vitez nije mogao ni po-

maknuti.

– Izdajniče! Zar tako uzvrćaš ruci koja te hrani? – zajapuri se Don Quijote u svojoj nemoći, no Sancho ne popusti sve dok mu gospodar ne obeća da će ga pustiti da se sam izudara kada bude htio.

Podigne se Sancho i nasloni se na drvo, vrlo zadovoljan što je uspio savladati gospodara i što je izbjegao batine, kada ga nečije noge iz krošnje trknu po glavi. Preneražen otrči pod drugo stablo, a tamo se ponovi isto... Skikne prestrašeno i obavijesti Don Quijotea da su noge u krošnjama, a vitez se dosjeti kako su to zasigurno razbojnici koji su povješani, jer je običaj vješati ih nedaleko od Barcelone, pa je to znak da su na dobrom putu.

Kada je svanulo, ukažu se obješeni po krošnjama te Sancha opet prene jezivi prizor, a još se više prene kada ih nedugo potom okruži skupina razbojnika. Četa koju je činilo nekih četrdesetak lupeža opljačka bisage koje su visjele na magarcu, a Don Quijoteu i Sanchu poruči neka pričekaju njihova zapovjednika. Don Quijote procijeni da mu je koplje previše udaljeno i da im se ne može suprotstaviti s konjem bez uzda te nujan sjedne pod stablo. U takvom ga položaju zatekne razbojnički zapovjednik, a kada ga ugleda onako duboko zamišljena s odbačenim štitom i kopljem, ražalosti se njegovoj tužnoj pojavi i prozbori:

– Nemojte se žalostiti, niste u okrutnim šakama, već vas je dopalo da na vas naleti čestiti Roque, u kojega se više milosrđa nađe nego u stare kaluđerice.

– Ne žalostim se ja zato što sam upao u tvoje šake, čestiti Roque, nego zato što prema zakonu viteškom ne smijem biti tako nemaran da ostavim konja bez uzda i

koplje na dvadeset stopa udaljenosti. Da ste me zatekli na konju, sa štitom i kopljem, znaj da me ne bi tako lako opljačkali, jer ja sam Don Quijote od Manche, čija se junačka djela bilježe u viteške kronike.

Roque se obradova što su on i njegovi lupeži naletjeli na viteza o kojem je čuo takve ludosti da nije mogao odgonetnuti kakav je to hir koji može tako zavladatai čovječjom dušom. Naredi perjanicima neka vrata Sanchu bisage, a s Don Quijoteom povede razgovor o pustolovinama – jedan o lupeškim, drugi o viteškim. Don Quijote se začudi skladnim i čestitim riječima koje izgovara razbojnik te ga pozove neka skrene na stazu spasenja, napusti razbojništvo i pridruži mu se u viteškim skitnjama. Roque se nasmije predloženom savjetu, a zatim dogovori s vitezom zajedničko putovanje do Barcelone. Prije nego su se uputili prema glavnome gradu Katalonije, Roque napiše pismo prijatelju i izvijesti ga da vitez Don Quijote od Manche, o kojem se prepričavaju tolike zgone, putuje zajedno s njim i za četiri dana dolazi na gradsku obalu. Pismo preda jednom od svojih perjanika koji se začas pruruši u seljaka i odjaše u Barcelonu, gdje stigne dva dana prije razbojničke čete te izruči pismo onome kome je namijenjeno.

POGLAVLJE “ZAČARANA GLAVA”

u kojem Don Quijote i Sancho stižu u Barcelonu i doživljavaju vrlo neobičnu pustolovinu

Don Quijote i Sancho provedu tri dana i tri noći s Roqueom i njegovom družinom, a da su ih proveli i tristo trideset, ne bi se mogli dovoljno načuditi njihovu životu – čas bježe ne znajući od koga, čas čekaju ne znajući koga, spavaju stoječke, jure s jednog mjesta na drugo, napinju puške i jašu po skrovitim puteljcima. Kad padne noć, Roque se skloni tako da ni suputnici njegovi ne znaju gdje je, jer je barcelonski potkralj ucijenio njegovu glavu i ponudio za nju obilnu nagradu.

Na gradsku obalu Barcelone stigli su usred noći. Roque izgrli viteza i perjanika te se uz mnogo uljudnosti i lijepih riječi pozdravi s njima. Kad se počelo razdanjivati, ugledaju Don Quijote i Sancho more, koje još nikada nisu bili vidjeli. Dive se tako toj velikoj mirnoj površini, koja im se čini veća i moćnija od svega što su dotad vidjeli, kad ugledaju na pučini nekoliko galija. Začuju se trublje i topovi s galija, a nekako istodobno začuje se i galama i topot konja u gradu. Uz ciku i viku dojašu konjanici u ulaštenim odorama, a jedan od njih, onaj kojem je Roque poslao pismo, obrati se Don Quijoteu:

– Skitniče i zvijezdo vodiljo junačkih vitezova, dobro došao u naš grad! Herojski Don Quijote i vjerni njegov perjanik Sancho Panza!

Začude se nemalo Don Quijote i Sancho, ali vitez ubrzo shvati da su zacijelo pročitali knjigu o njima pa su

ih prepoznali i dočekali onako kako se i pristoji.

– Podite s nama, gospodine Don Quijote, jer mi smo prijatelji čestitog Roquea, a vaši pokorni sluge – ogласi se opet onaj konjanik te vitez i perjanik krenuše u grad na čelu povorke, uz zvuke trublji i radosno klicanje mještana.

Vitez koji je Don Quijotea i Sancha smjestio u svoju kuću zvao se Antonio Moreno, a bio je vrlo obziran šaljivdžija. Čim je Don Quijote kročio u kuću, stao je razmišljati kako bi s njim priredio kakvu nepodopštinu, ali tako da mu ne naudi, jer ono što stvara bol, nije šala.

Već istoga popodneva za vrijeme sijeste odvede domaćin Don Quijotea u jednu prostoriju u kojoj nije bilo ničega osim stola. Na jednonogom stolu stajala je bista, jedna od onakvih kakve su prikazivale rimske careve. Antonio Moreno obiđe prostoriju nekoliko puta, a zatim nekoliko puta zaokruži i oko stola. Tada zatraži od Don Quijotea da prisegne kako nikome nipošto neće odati tajnu koju će mu uskoro otkriti. Don Quijote prisegne i zakune se na svoju vitešku čast, a zatim pričekava u čudu što će dalje biti s tom tajanstvenošću. Antonio Moreno uzme vitezovu ruku i povuče je po glavi biste, a zatim i po stolu, i reče:

– Ovu glavu napravio je jedan od najvećih čarobnjaka koji je ikada hodio po svijetu, a bio je rodом iz Poljske, čini mi se. Svoјstvo je ove glave da odgovara na sve što je zapitate pa ću vam sutra pokazati njezine vještine, jer petkom je glava nijema, a danas je petak. Do sutra, dakle, možete razmišljati o tome što biste je pitali.

Zadivi se Don Quijote sveznajućoj glavi i zahvali Antoniju Morenu što mu je otkrio tu tajnu, iako je bio

i pomalo sumnjičav. Sutradan se Don Quijote i Antonio Moreno ponovno nađu u prostoriji s glavom, a zajedno s njima i Sancho te nekolicina Moreninih prijatelja. Domaćin prvi priđe glavi i zapita je o čemu on trenutačno razmišlja.

– Ja ne sudim o mislima – odgovori glava, a svi se u prostoriji nemalo začude i protrnu od neobičnosti. Tada Moreno zapita glavu koliko je ljudi u prostoriji, na što glava pruži točan odgovor i prouzroči novi val zaprepaštenosti prisutnih. Priđe zatim Don Quijote, potapša glavu i zapita:

– Reci mi, glavo, hoće li se moj perjanik Sancho ikada izbatinati koliko je potrebno da se skine začaranost s Dulcineje? To je sve što želim znati, jer kada se Dulcinea oslobodi, to će biti sva sreća koju bih mogao poželjeti.

– Sanchove batine polako će se nakupiti i skinut će se začaranost s Dulcineje – odgovori glava, kojoj zatim priđe Sancho.

– Hoću li ja ikada steći drugo namjesništvo i prestati s perjaničkom dužnosti?

– Kad se vratiš, bit ćeš namjesnik u svojoj kući, a s perjaničkom ćeš dužnosti prestati onda kada više ne budeš služio – reče glava, a Sancho odstupi razočarano, ne shvaćajući sasvim njezin odgovor.

No najvažnije je pitanje bilo kako je glava uopće mogla odgovarati na pitanja. Kronika junačkih djela viteza Don Quijotea od Manche kaže kako je ploča na stolu bila drvena, a takva je bila i noga stola koja je bila šuplja. Bista koja je stajala na ploči također je bila šuplja, a ta se šupljina nastavljala kroz nogu do prostorije koja se

nalazila ispod ove. U donjoj prostoriји nalazio se onaj koji je odgovarao na pitanja, a činio je to kroz limenu cijev koja je bila provučena kroz šupljinu. Tako je glas putovao odozgo dolje i odozdo gore, a nitko nije mogao zapaziti prijevaru.

POGLAVLJE “KRDO SVINJA”

u kojem Don Quijote odlučuje biti pastir i živjeti na livadama

Nakon nekoliko dana provedenih u Barceloni, u slasti i lasti kod časnog Antonija Morena, Don Quijote i Sancho ponovno se otisnuše na lutanja Španjolskom. Jaše vitez nepokolebljivo, ali razne ga misli more. Čas razmišlja kad će se Sancho konačno izbatinati i skinuti začaranost s Dulcineje, čas kakav će život provoditi u samoći dok se to ne dogodi. Tada mu iznenada nešto zaokupi svu pamet i on se ushićeno obrati perjaniku:

– Sinula mi je jedna razborita misao, Sancho, i ja bih, ako se slažeš sa mnom, da se mi prometnemo u pastire na neko vrijeme. Vratit ćemo se u selo, kupiti nekoliko ovaca i nabavit ćemo sve ostalo što je potrebno za pastirski život, a zatim ćemo krenuti po livadama, šumama i gorama, pjevajući i zavijajući. Ja ću postati pastir Quijotiz, a ti ćeš biti pastir Pancino. Pit ćemo čistu vodu iz potoka i rijeka, biljke će nas darivati svojim plodovima, drveće svojim hladom, a zvijezde svojom svjetlošću u tami noći.

– To je život kao stvoren za mene, gospodaru – složi se odmah Sancho, koji se već zamišljao pod krošnjom kakvog drveta gdje se odmara u hladu i zoblje trešnje.

– Jao, Pancino – klikne Don Quijote, kojemu se mašta već toliko raspalila da je načas zaboravio na svoj viteški poziv – kako ćemo krasno živjeti! Svirat ćemo gajde, bubnjeve, albogue, talambase...

– Ne znam što su albogue – prekine ga Sancho – niti

sam ikad vidio to glazbalo.

Don Quijote objasni kako je to instrument koji se sastoji od dva koluta nalik na svijećnjake pa kad ih čovjek pljesne, ispuste takav zvuk koji nije nešto blagozvučan, ali nije ni nezgodan, i lijepo se slaže s gajdama i talambasima.

– Sve to dobro zvuči, gospodaru, ali ja sam takve sreće da ne vjerujem kako će ikada svanuti dan kada ću se probuditi kao pastir. Iako ću ga od danas nestrpljivo čekati, jer od glave riba smrdi, a što je preslano, nije ni mačkama drago.

– Ja sam te više puta, Sancho, opominjao da se okaniš poslovice, a činim to još jedanput. Silom ih dovlačiš i ubacuješ ih tamo gdje ne treba, a poslovice koja se izreče u krivi čas nije mudrost, nego gluparija.

U takvim im razgovorima prođe cijelo poslijepodne i poveći dio večeri te sjednu večerati kasno i loše, što još uveća mrzovolju Sanchovu, koji je veliku muku mučio s nastojanjem da toga dana ne izgovori više ni jednu poslovicu.

Noć je bila tamna i Sancho je zaspao vrlo brzo nakon posljednjeg zalogaja, ali Don Quijotea su opet stale mučiti misli o začaranoj Dulcineji te on, ojađen, probudi svog perjanika:

– Čudim se, Sancho, tvom nehaju. Valjda si od mramora pa niti mariš za ostale niti se osjećaš loše zbog toga. Ja plačem, ti pjevaš; ja padam u nesvijest od neuhranjenosti, ti jedva dišeš koliko si se najeo; ja bdijem, ti spavaš. Dužnost je perjanika da proživljavaju nevolje zajedno sa svojim gospodarima. Osim toga, ti nikako da odvališ sebi preostale udarce i da se Dulcinea konačno

oslobodi zlih čari. Ustani i izudaraj se tristo-četiristo puta pa ćemo ostatak noći provesti pjevajući i tako ćemo u radosti započeti svoj pastirski život.

– Nisam ja fratar, gospodaru, da ustajem usred sna – pobuni se Sancho. – Pustite vi mene da se naspavam i nemojte navaljivati s batinama, jer to će proizvesti oprečan učinak i zaklet ću se da si nikada neću ni pljusku zalijepiti.

– Oj, ti neuzvrćena milosti i vrećo kruha uzalud potrošenog! Ti neumoljivi perjaniče, zbog mene si postao namjesnikom, a uzvrćaš mi takvim... – reče Don Quijote, kada ga u navali pogrda prekine tutnjava i roktanje.

Don Quijote istog časa skoči na noge, a zatim na Rocinantea, dok se Sancho brže-bolje skloni iza magarca u napetom iščekivanju. Iz trenu u tren tutnjava je bila sve jača a roktanje sve glasnije te se uskoro ukaže krdo svinja koje protutnji rokćući, srušivši Don Quijotea s konja, i pregazivši Sancha i magarca, koji se toj iznenadnoj pojavi začudio možda i više nego njegov gospodar. Svinje razbacaju i ukopaju u zemlju oružje i bisage, a zatim nestanu istom brzinom kojom su se i stvorile. Don Quijote taj događaj protumači kao kaznu nebesku za grijeh vitezova i perjanika, koji se nađu na svakom čestitom viteškom putu, a Sancho očisti blato sa sebe i ponovno zaspi tvrđim snom.

POGLAVLJE “SANCHO SE BIČUJE”

koje govori kako su Don Quijote i Sancho putovali do svog sela

Kako se Sancho nikako nije mogao nagovoriti na batinanje, ponudi mu Don Quijote jednog popodneva novac i reče neka odredi koliko prema njegovu mišljenju zaslu-
žuje svaki udarac. Sancho razrogači oči od zadovoljstva i
pristane, a zatim stane zbrajati udarce i novac.

– Ako svaki udarac bude četvrt reala, a na manje od
toga ne pristajem, to je dakle tri tisuće i tristo četvrtaka,
a tri tisuće su tisuću i petsto polureala, odnosno sedam
stotina i pedeset reala, a one tri stotine koje su preostale
su sto pedeset polureala, odnosno sedamdeset i pet reala,
što zajedno s onih sedam stotina i pedeset reala čini osam
stotina dvadeset i pet reala. S tim ću se iznosom vratiti
kući izmlaćen, ali zadovoljan kao repa bez korijena.

– O, ljubazni Sancho! – klikne Don Quijote
razdragano. – Dulcinea i ja bit ćemo ti zahvalni dok smo
na ovome svijetu. Evo, kao poticaj da požuriš dat ću ti još
stotinu reala.

– Počet ću već noćas – svečano objavi Sancho, dok
mu se brk smiješio. – Mogli bismo cijelu ovu noć provesti
na polju, pod vedrim nebom, jer namjeravam se dobro
izlupati.

Tako padne i noć koju je Don Quijote iščekivao u
tjeskobi te oni siđu s puta, skinu sedla s Rocinantea i ma-
garca, a Sancho od magarčeva povodca splete snažan bič.

Udalji se nekoliko koračaja i smjesti se ispod bukve pa se stane udarati po leđima. No nakon šest ili osam udaraca učini mu se da je cijena premala, jer svaki udarac vrijedi barem pol reala, a ne četvrt. Don Quijote pristane na veću cijenu i Sancho nastavi s bičevanjem, ali krene mlatiti po bukvi. Kako mlati, tako uzdiše bolno i jeca kao da se sa životom rastaje te se Don Quijote zabrine da se to uistinu ne dogodi prije nego si odvali onoliko udaraca koliko je potrebno da se Dulcinea oslobodi začaranosti.

– Zastani malo, Sancho, treba taj posao polako obaviti. Dulcinea neka pričeka kakvu zgodniju priliku kada ćeš nastaviti, a do tada ćeš se obnoviti za preostale udarce.

– Neka vam je po volji, gospodaru – prihvati Sancho i odloži bič – tjerajući lisicu, istjerao vuka, kažu.

– Zaboga, Sancho, okani se poslovice! Umećeš ih i gdje treba i gdje ne treba te ni ja više ne znam gdje koja ide.

– Ja pak ne znam – odgovori Sancho – otkud meni ta nevolja da ne mogu ni jednu pametnu reći bez poslovice, a ne mogu reći ni poslovicu koja mi se ne bi činila pametnom.

Sljedeće noći nastavi Sancho sa skidanjem Dulcinejine začaranosti i opet lupa po bukvama, dok mu Don Quijote, ne sluteći tu prijevaru, broji udarce. Pred zoru ispuni Sancho potrebnu kvotu i završi s bičevanjem pa Don Quijote nestrpljivo stane čekati da se sasvim razdani, da vidi hoće li na putu do sela susresti izbavljenu svoju princezu, cvijet livadski i klas poljski. U tim mislima dojašu vitez i perjanik do brežuljka odakle se pružao pogled na njihovo selo, a kada ga je Sancho zapazio,

kleknuo je i kliknuo:

– Zavičaju najdraži, pogledaj u daljinu i gledaj gdje ti se vraća tvoj Sancho Panza zajedno s gospodarom Don Quijoteom, zbog kojega je pošteno izmlaćen, ali će isto tako pošteno biti plaćen.

– Ustani i okani se budalaština – opomene ga Don Quijote. – Idemo se spustiti i ući u svoje selo, gdje ćemo na miru moći smisliti kako ćemo urediti svoj pastirski život.

POGLAVLJE “POSLJEDNJE POG LAVLJE”
*u kojem se Don Quijote razbolio, sastavio oporuku i
umro*

Na ulazu u selo zateknu župnika i bakalaureata Sansóna, koji ih odmah prepoznaju i pohitaju im ususret. Don Quijote sjaše s konja, srdačno ih izgrli i odvede svojoj kući. Ondje su na pragu već stajale gazdarica i sinovica koje su čule da im se gospodar vratio, a dotrčala i Sanchova žena s kćeri Sanchitom da vidi što joj je muž donio iz namjesništva. Don Quijote zovne župnika i bakalaureata u stražnji dio dvorišta i ispripovijeda im što mu se sve dogodilo u pohodima te iznese zamisao o svojem pastirskom životu. Pozove zatim i njih dvojicu neka se pridruže njemu, pastiru Quijotizu, i pastiru Pancinu, a reče i kako im je već nadjenuo imena koja će im tako lijepo pristajati da ne mogu biti zgodnija. Bakalaureat Sansón Carrasco bit će pastir Carrascon, a župnik pastir Curiambro. Začude se župnik i bakalaureat toj novoj njegovoj ludosti, ali složše se da je to ipak manja budalaština nego što su viteški pohodi, k tome i manje opasna, pa pristanu pridružiti se. Gazdarica i sinovica načulile se na pragu i poslušale taj razgovor, a kada su župnik i bakalaureat otišli, priđu one Don Quijoteu.

– Pa vi ne biste ovako osušeni mogli podnijeti ljetnu žegu i zimsku mrzlinu, gospodaru, kako ćete takvi u pastire? Još vam je bolje biti skitnik vitez nego skakutati po livadama. Poslušajte me i ostanite kod kuće da pazite na

svoje imanje – savjetuje gazdarica Don Quijoteu.

– Znam ja što je za mene dobro i što priliči, a sada me pospremite u postelju jer me umor savladava – reče Don Quijote, a brižne ga sinovica i gazdarica sprema u krevet, nahrane ga i stanu ga njegovati kako su najbolje znale.

No ništa nije na ovome svijetu vječno, pa tako ni život vitezova. Don Quijotea je ubrzo nakon povratka uhvatila nekakva groznica i prikovala ga za postelju. Župnik, brijač i bakalaureat često su mu dolazili u posjet, a vjerni se Sancho gotovo i nije udaljavao od gospodareva uzglavlja. Vjerovahu svi kako ga je groznica šćepala zbog Dulcineje koju nije uspio osloboditi začaranosti pa ga nastojahu oraspoložiti na razne načine, ali liječnik reče neka se svakako pobrinu za spas njegove duše, jer mu vrijeme istječe. Don Quijote stade često tijekom dana padati u san, ponekad i u nesvijest, a kada se jednoga popodneva probudio, poviče glasno:

– Hvaljen neka bude Svevišnji! Toliko mi je dobro iskazao da sudim kako nema kraja Njegovu milosrđu!

Sinovica poslušala te riječi i pohita do Don Quijotea da ga upita kakvo milosrđe spominje.

– Ono milosrđe koje mi je ovoga časa iskazao Svevišnji uz sve moje grijeha. Pamet mi je opet zdrava i svjesna budalaština viteških knjiga koje su je pomutile. Sada samo žalim što mi je sinulo ovako kasno pa neću moći prosvijetliti dušu kakvim drugim štivom, i želim se ispovjediti i sastaviti oporuku. Pozovi, sinovice, moje prijatelje i bilježnika – reče Don Quijote, a sinovica pohita dozvati spomenute, no već su svi stajali pred kućom.

– Čujte dobar glas – poviče Don Quijote – nisam više

Don Quijote od Manche, nego Alonso Quijano, koji je zbog svoje čestitosti dobio prišivak Dobri. Sada sam neprijatelj svih viteških knjiga i opakog štiva te spoznajem svoju ludost koja me spopala zbog čitanja. Odričem ih se, jer sam se po milosrđu Svevišnjega opametio.

Kada su ga župnik, brijač i bakalaureat čuli, pomisle kako ga je zacijelo uhvatila kakva nova ludost, no Don Quijoteova, odnosno Alonsova odlučnost uvjerila ih je kako se uistinu prometnuo iz ludog čovjeka u razboritoga. Župnik otpremi sve iz sobe da ga ispovijedi, a zatim dođe bilježnik i započne sastavljati oporuku.

– Određujem da sav novac – započne Don Quijote – koji smo stekli na pohodima, ostane Sanchu Panzi, kojeg sam za vrijeme svojeg ludovanja uzeo za perjanika, a koji to zaslužuje svojom čestitošću i vjernošću. Svoje imanje i sve ostalo ostavljam sinovici, nakon što se gazdarici isplati onoliko koliko je zaslužila što se sve ove godine brinula za mene. Ako se moja sinovica bude htjela udati, neka se ne udaje za čovjeka koji čita viteške knjige. Ako se ipak bude htjela udati za takvog čovjeka, onda ona gubi sve što sam joj namijenio, što će onda otići u dobrotvorne svrhe – tako Alonso Quijano Dobri završi oporuku, a zatim se opet onesvijesti. Svi se u kući uskomešaju, sinovica i gazdarica započnu s jadicovkama, u čemu im se pridruži i Sancho, a nakon nekoliko dana Don Quijoteu kucne i posljednji čas te se on u svojoj postelji mirno rastane sa životom. Župnik zatraži od bilježnika potvrdu da je Alonso Quijano Dobri, poznatiji kao Don Quijote, umro prirodnom smrću, kako ga ne bi kakav drugi kroničar lažno uskrasnio i nastavio pripovijest o njegovim junačkim

djelima.

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

Miguel de Cervantes Saavedra najveće je ime španjolske književnosti. Rođen je 1547. godine u mjestu Alcalá de Henares u blizini Madrida. Mladost provodi u vojničkoj službi gdje u glasovitoj pomorskoj bitci kod Lepanta protiv mornarice Osmanskog Carstva zadobiva teške ozljede od kojih mu se osušila lijeva ruka. Na povratku s jedne ekspedicije njegov brod napadaju gusari i odvođe ga u zatočeništvo u Alžir. Nakon pet godina njegova obitelj uz pomoć Crkve prikuplja novac za otkupninu i Cervantes se napokon vraća u domovinu. Dobiva posao poreznika, no živi u oskudici i zbog novčanih neprilika završava u zatvoru, gdje započinje pisati *Don Quijotea*.

Zamišljen kao satira, koja ismijava u to vrijeme popularne viteške romane, *Bistri vitez Don Quijote od Manche* tijekom stoljeća prerastao je piščevu prvotnu namjeru i postao djelom općeljudske vrijednosti, učinivši likove Don Quijotea i Sancha Panze utjelovljenjem vječne dvojbe čovječanstva – borbe između ideala i stvarnosti. Djelo je objavljeno u dva dijela (prvi dio 1605., a drugi 1615. godine) i brzo je postiglo velik uspjeh, nakon čega se Cervantes potpuno posvećuje pisanju. Osim jednoga od najpoznatijih i najčitanijih djela svjetske književnosti, španjolski je književnik napisao i niz drama, zbirku pripovjedaka *Uzorite novele*, pastoralni roman *Galatea*, a potkraj života objavio je knjigu kazališnih tekstova *Osam*

komedija i osam međuigri.

Miguel de Cervantes pisac je prelaznog razdoblja između renesanse i baroka. Nosio je u sebi snažan osjećaj heroizma, premda su u njegovo vrijeme ideali viteštva već izbljedjeli. Umro je 1616. godine u Madridu, ostavši do danas jednim od najvećih pisaca u povijesti svjetske književnosti.

DŽEPNI KLASICI UKRATKO

Objavljeni naslovi:

Miguel de Cervantes *Bistri vitez Don Quijote od Manche*

Fjodor Mihajlovič Dostojevski *Zločin i kazna*

Gustave Flaubert *Gospođa Bovary*

MIGUEL DE CERVANTES
BISTRI VITEZ DON QUIJOTE
OD MANCHE

NAKLADNIK
Opus Gradna j.d.o.o.
Zagreb
E-mail: opus.gradna@gmail.com

TISAK
Tiskara Zelina
ožujak 2017.

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIREMA ZA TISAK
Danijela Bundavica